

Public and Private International Law Bulletin

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Soybağı Esası ve Soybağının Ortadan Kalkmasının Türk Vatandaşlığı Üzerindeki Olası Etkileri

The Filiation Principle in Acquiring Turkish Nationality and the Possible Legal Effects of Termination of a Filiation on the Turkish Nationality

Mehmet Polat Kalafatoğlu*

Öz

Bu çalışma kapsamında, Türk vatandaşlık hukuku uyarınca soybağı esasıyla vatandaşlık kazanılması ve Türk vatandaşlığının kazanılmasına temel teşkil eden soybağı ilişkisinin sonradan ortadan kalkması halinde, soybağı üzerindeki bu değişikliğin Türk vatandaşlığı açısından olası hukuki sonuçları incelenmiştir. Bu çerçevede, Türk vatandaşlığının kazanılmasında soybağı esası ve Türk Medeni Kanunu uyarınca soybağının ortadan kalkmasının geçmişe dönük etkisi ortaya konulmuş, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde, İsviçre ve Fransız hukuklarında bu mesele hakkında benimsenen çözümler aktarılmıştır. Konu Türk vatandaşlık hukukundaki mevcut düzenlemeler ve doktrinde yer alan görüşler uyarınca değerlendirilmiştir. Sonuç itibarıyla, soybağının ortadan kalkmasına rağmen ilgilinin Türk vatandaşlığını muhafaza etmesi gerektiği ve hukuki öngörülebilirliği sağlamak adına bu yönde açıklayıcı bir düzenlemenin mevzuatımıza eklenmesi gerektiği belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Türk Vatandaşlığı, Soybağı Esası, Kanunilik İlkesi, Soybağının Ortadan Kalkması, Geçmişe Dönük Etki, Vatandaşlığın Kaybı, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, İsviçre Hukuku, Fransız Hukuku

Abstract

This article analyzes the acquisition of Turkish nationality based on the filiation principle, according to the Turkish Nationality Law, and questions the possible legal effects of a subsequent termination of the filiation relationship, which constituted the legal basis for the acquisition of Turkish nationality. Within this framework, we presented the filiation principle in the acquisition of Turkish nationality and the retroactive effect of the termination of the filiation relationship between a parent and a child according to the Turkish Civil Code. In considering the effects of termination of the filiation relationship on nationality, we considered the provisions of the European Convention on Nationality, Swiss, and French laws. Possible legal effects of a subsequent termination were further analyzed according to the provisions of the Turkish Nationality Law and the views of the legal doctrine. In conclusion, we assert that a person shall maintain his/her Turkish nationality despite the subsequent termination of filiation, and an explanatory provision to this effect shall be inserted into the relevant legislation in order to guarantee legal certainty.

Keywords

Turkish Nationality, Filiation Principle, Legality Principle, Termination of Filiation, Retroactive Effect, Loss of Nationality, European Convention on Nationality, Swiss Law, French Law

* **Sorumlu Yazar:** Mehmet Polat Kalafatoğlu (Dr. Öğr. Üyesi), Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: mkalafatoglu@ku.edu.tr ORCID: 0000-0002-4967-268X

Atf: Kalafatoğlu MP, "Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Soybağı Esası ve Soybağının Ortadan Kalkmasının Türk Vatandaşlığı Üzerindeki Olası Etkileri" (2021) 41(2) PPIL 517. <https://doi.org/10.26650/ppil.2021.41.2.976564>

Extended Summary

Nationality is defined as the legal and political bond between a real person and a state. Nationality can be acquired by birth or, subsequently, by way of naturalization. Regarding the acquisition of nationality by birth, two main principles exist: the filiation principle (*ius sanguinis*) and the place of birth principle (*ius soli*). An analysis of Turkish Nationality Law shows that the filiation principle is the primary way of acquiring Turkish nationality.

The main objective of this study is to analyze the possible legal effects of the subsequent termination of a filiation relationship on Turkish nationality. By way of illustration, where a child born of a foreign mother and a Turkish father acquires Turkish nationality at his/her birth by way of the filiation principle, and the filiation between the child and the Turkish father is later terminated by a court's decision, what would be the legal effects of this change of civil status on the child's Turkish nationality? Would there be any legal effect, such as the loss of nationality? If yes, under what conditions? An analysis of the existing Turkish national law provisions does not provide clear answers to these questions.

According to the filiation principle, a person acquires nationality based on the existing filiation relation between himself/herself and his/her parents. Under Turkish law, this is the primary way of acquiring nationality at birth. The place of birth principle remains a complementary way of acquisition. Art. 66/2 of the Turkish Constitution provides that "*the child of a Turkish father or a Turkish mother is Turkish.*" This establishes the filiation method as the primary way of acquiring nationality. Furthermore, the third paragraph of the same article also provides the legality principle according to which nationality shall be acquired and lost only in cases stipulated by law. According to Art. 6 of the Turkish Nationality Code, a person acquires Turkish nationality automatically at birth through filiation or place of birth principles. As aforementioned, Turkish law adopts the filiation principle as the primary way of acquiring Turkish nationality. In this respect, Art. 7 of the Turkish Nationality Code presents different possibilities for acquisition, such as the cases where the mother or the father is a Turkish national and the cases where a child born within marriage or outside of marriage).

This study also explains the ways of establishment and termination of filiation according to the provisions of the Turkish Civil Code. It is important to note that according to Turkish civil law, the termination of filiation creates a retroactive effect in the field of private law. Therefore, it is necessary to examine whether the same retroactive effect should exist in the field of nationality law. Before answering this question according to Turkish law, the provisions of the European Convention on Nationality dated November 6, 1997, and the solutions adopted under Swiss and French nationality laws are analyzed.

Art. 7 of the European Convention on Nationality provides the cases of non-voluntary loss of nationality under the title “*Loss of nationality ex lege or at the initiative of a State Party.*” According to the Art.7(1)(f), states may provide the loss of nationality “*where it is established during the minority of a child that the preconditions laid down by internal law which led to the ex lege acquisition of the nationality of the State Party are no longer fulfilled.*” Moreover, this provision also covers the case of the subsequent termination of filiation as a possible case for the loss of nationality. In addition, this article does not define the legal effect of such loss, whether *ex tunc* or *ex nunc*, and leaves it to national laws of the signatory states. However, the third paragraph of Art.7 creates an exception where it notes that the person concerned should not become stateless owing to the loss of nationality. Swiss law adopts the filiation principle as the primary way of acquiring Swiss nationality. According to the Art. 5 of the Code on Swiss Nationality, if the filiation between a child and the Swiss parent is annulled, the child will lose his/her Swiss nationality. According to this provision, this is a *de lege* and automatic loss of nationality, provided that the child does not become stateless. Additionally, it appears that Swiss law does not place any limitation on the loss of nationality based on the age of the person concerned. Likewise, Art. 18 of the French Civil Code adopts the filiation principle as the primary means of acquiring French nationality. Art.20-1 of the French Civil Code provides that to create an effect on the nationality of a child, the filiation should be established while the child is a minor. By *argumentum a contrario* and as accepted by the French doctrine, a person shall maintain his/her nationality if the filiation is terminated after his/her majority.

In our view, according to the existing provisions under Turkish law, a person who acquired Turkish nationality by way of filiation shall maintain it despite the subsequent termination of the relevant filiation relationship. Firstly, according to the legality principle guaranteed in the Turkish Constitution, Turkish nationality can only be lost based on conditions established by law. Since the Turkish Nationality Code does not provide a legal basis for the loss of Turkish nationality regarding this particular case, it must be concluded that the termination of filiation cannot create any effect on the existing Turkish nationality automatically acquired at birth. Secondly, under the filiation principle, nationality is automatically acquired. Accordingly, there is no administrative decision for the acquisition of nationality. Since there is no administrative decision, it is not possible to benefit from the nullity or withdrawal procedures for naturalization decisions. In addition, Art. 32/2 of the Regulation on the Application of the Turkish Nationality Code, which provides that the person who acquired the nationality through adoption will maintain it if the adoption is subsequently annulled, captures the approach of Turkish Nationality Law. A similar approach should be followed *a fortiori* in our case. This solution would be compatible with the general interest of the legal order and the private interests of the persons concerned. It is highly important to eliminate uncertainties, establish and protect legal stability in a field, such as nationality law.

In conclusion, we assert that a subsequent termination of filiation should not result in the loss of Turkish nationality. Following this solution, an explanatory provision should be added into the Regulation, such as the aforementioned Art. 32/2 for the legal effects of a subsequent nullity of adoption.

Türk Vatandaşlığının Kazanılmasında Soybağı Esası ve Soybağının Ortadan Kalkmasının Türk Vatandaşlığı Üzerindeki Olası Etkileri

I. Giriş

Vatandaşlık kavramı bir gerçek kişi ile bir devlet arasındaki aidiyet ilişkisine dayanan hukuki ve siyasi bağ olarak tanımlanmaktadır¹. Vatandaşlık hukuku alanındaki temel prensip devletin egemenliği esasıdır. Bu prensip, her devletin kendi hukukunda belirlediği esaslar çerçevesinde kimlerin hangi şartlarda ve yollarla o devletin vatandaşlığını kazanabileceğini ve kaybedebileceğini düzenleyebilmesi anlamına gelmektedir. Ancak, bu prensibin ilgili devletin taraf olduğu milletlerarası sözleşmeler veya örf ve âdet hukuku kuralları ile sınırlamalara konu olabileceği unutulmamalıdır.

Vatandaşlık doğum yoluyla veya sonradan kazanılabilir. Vatandaşlığın doğum yoluyla veya aslen (*ius originis*) kazanımında iki temel yol bulunmaktadır. Bunlar soybağı (*ius sanguinis*) esası ve doğum yeri (*ius soli*) esasıdır. Ayrıca, milli hukuklarda, kişilerin sonradan bir devletin vatandaşlığını kazanmasına ilişkin (örneğin, genel yolla vatandaşlığın kazanılması, evlenme veya evlat edinilmeyle vatandaşlığın sonradan kazanılması) düzenlenmeler bulunmaktadır. Türk vatandaşlık hukukunun doğum yolu ile Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin düzenlemeleri incelediğinde, hukukumuzda soybağı esasının temel yol olarak kabul edildiği görölmektedir.

Çalışmamızın temel amacı, soybağı yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması durumunda, Türk vatandaşlığının kazanılmasına temel teşkil eden soybağı ilişkisinin sonradan ortadan kalkması halinde, soybağı üzerindeki bu değişikliğin Türk vatandaşlığı açısından olası hukuki sonuçlarını incelemektir. Çalışmamızın amacını ortaya koyabilmek adına, pratik bir örnek verilmesi faydalı olacaktır. Örneğin, yabancı ana ve Türk vatandaşı babadan olan çocuk soybağı yoluyla doğumdan itibaren Türk vatandaşlığını elde etmiştir. Fakat, Türk vatandaşı çocuk ile Türk vatandaşı baba arasındaki soybağı sonradan soybağının reddi kararıyla ortadan kalkmıştır. İşte, böyle bir durumda, soybağı ilişkisindeki bu değişikliğin çocuğun Türk vatandaşlığı üzerinde bir etkisi olacak mıdır, olmalı mıdır, olacaksa hangi şartlarda ve ne şekilde bu etki gerçekleşmelidir? Türk vatandaşlık hukuku düzenlemeleri incelendiğinde bu sorularımıza ilişkin kesin ve açık bir cevaba ulaşılamamaktadır.

Bu sorulardan hareketle kaleme aldığımız çalışmamızda, ilk olarak Türk vatandaşlık hukukundaki soybağı esası açıklanacaktır. Sonrasında, Türk aile hukuku açısından soybağının ortadan kalkma halleri ve bunların özel hukuk alanında yarattıkları etkiler ortaya konulacaktır. Böylelikle, soybağının ortadan kalkmasının özel hukuk alanında yarattığı geçmişe yönelik etkinin vatandaşlık alanındaki olası yansımaları ele anılacaktır. Son olarak, soybağının ortadan kalkmasının, Türk vatandaşlık hukuku alanındaki

1 Gülin Güngör, *Tâbiyet Hukuku* (7th edn, Yetkin 2019) 1; Turgut Turhan and Feriha Bilge Tanrıbilir, *Vatandaşlık Hukuku* (1st edn, Yetkin 2010) 21; Vahit Doğan, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (13th edn, Savaş 2016) 6.

olası etkileri, bazı yabancı hukuklardaki ve Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'ndeki hükümlerden ve Türk vatandaşlık hukukundaki mevcut düzenlemelerden hareketle değerlendirilecek ve Türk hukuku açısından bir düzenleme önerisi sunulacaktır.

II. Soybağı Yoluyla Türk Vatandaşlığının Kazanılması

Asli veya aslen kazanılan vatandaşlık, kişinin doğum yoluyla ve doğum anında kazandığı vatandaşlık olarak tanımlanabilir². Karşılaştırmalı hukuk incelemesi yapıldığında vatandaşlık hukukunda aslen kazanılan vatandaşlık açısından iki ana sistemin benimsendiği görülmektedir³. Bu sistemler, soybağı (veya kan bağı veya nesil) esaslı ve doğum yeri (veya toprak) esaslı sistemleridir. Bu başlık altında, ilk olarak, Türk vatandaşlık hukukunda soybağı yoluyla vatandaşlık kazanılması esaslı ve şartları açıklanacaktır. Türk vatandaşlık hukuku doğum yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında temel yol olarak soybağı esasını kabul etmektedir. Tarihsel perspektifte bakıldığında da soybağı esasının temel yol olarak kabulünün süregeldiği gözlemlenmektedir. Bunun yanı sıra, tamamlayıcı veya ikincil bir esas olarak belli şartlar dahilinde doğum yeri esasıyla Türk vatandaşlığının kazanılması mümkündür⁴. Bu başlık altında, ikinci olarak, Türk vatandaşlığının soybağı yoluyla kazanılmasında özel bir durum arz eden saklı nüfus ve on sekiz yaşından sonra yurt dışından yapılan bildirimlere ilişkin düzenlemeler hakkında incelemelerde bulunulacaktır.

A. Türk Vatandaşlık Hukuku'nda Soybağı Esası ve Şartları

Soybağıyla kazanılan vatandaşlıkta, kural olarak, kişinin doğumu anında ana veya babası ile arasında mevcut olan soybağına bağlı olarak kazandığı bir vatandaşlık söz konusudur. Hukukumuzda Türk vatandaşlığının doğum ile kazanılması açısından soybağı esaslı temel yol olarak kabul edilmekte ve doğum yeri esaslı tamamlayıcı nitelikte kalmaktadır⁵. Türk vatandaşlık hukukuna ilişkin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası⁶, 5901 sayılı, 29 Mayıs 2009 tarihli Türk Vatandaşlığı Kanunu (kısaca “TVK”)⁷ ve 2010/139 sayılı, 11 Şubat 2010 tarihli Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik⁸’te (kısaca “Yönetmelik”) yer alan hükümler birlikte incelendiğinde, doğum ile Türk vatandaşlığının kazanılmasında soybağı yolunun anayasal ve temel yol olarak düzenlendiği görülmektedir⁹. Doğum yeri esasını

2 Ergin Nomer, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (26th edn, Filiz 2019) 52; Güngör (n 1) 55; Turhan and Tanrıbilir (n 1) 25; Doğan (n 1) 31 ve 39 vd.

3 Nomer (n 2) 53.

4 Nomer (n 2) 72; Güngör (n 1) 69; Turhan and Tanrıbilir (n 1) 48; B Bahadır Erdem, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (5th edn, Beta 2016) 110; Zeynep Derya Tarman, ‘29.5.2009 Tarihli ve 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu’na Göre Vatandaşlığın Kazanılması, Kaybı ve Çok Vatandaşlık’, *Tuğrul Arat’a Armağan* (Yetkin 2012) 1066; Doğan (n 1) 54.

5 Nomer (n 2) 58; Güngör (n 1) 69.

6 Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun Numarası: 2709, Kabul Tarihi: 18.10.1982, RG 9.11.1982/17863 (Mükerrer).

7 Türk Vatandaşlığı Kanunu, Kanun Numarası: 5901, Kabul Tarihi: 29.5.2009, RG 12.6.2009/27256.

8 Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, Numarası: 2010/139, RG 6.4.2010/27544.

9 Güngör (n 1) 60; Nomer (n 2) 58 ve 62; Erdem (n 4) 99.

düzenleyen TVK m.8'in gerekçesinde bu durum şu ifadelerle açıklanmaktadır: “*Türk vatandaşlığının kazanılmasında, prensip olarak soybağı esası benimsenmiştir*”¹⁰. Benzer şekilde, mevcut TVK'dan önceki mevzuatımıza ve hatta Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki düzenlemelere bakıldığında da soybağı esasının temel yol olarak benimsendiği görülmektedir. Soybağı yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin düzenlemeler aşağıda incelenmektedir.

1. Tarihsel Perspektifte Soybağı Esası

Tarihsel açıdan bakıldığında, soybağı esasının hem Cumhuriyet dönemindeki mülga vatandaşlık kanunlarımızda hem de Osmanlı İmparatorluğu dönemindeki vatandaşlık düzenlemelerinde doğumla vatandaşlığın kazanılmasında temel yol olarak kabul edildiği görülmektedir. Kısaca bu düzenlemeleri belirtmekte fayda vardır. İlk olarak, Cumhuriyet öncesi dönemde soybağı esası Osmanlı İmparatorluğu'nun vatandaşlığa ilişkin düzenlemesinde temel yol olarak kabul edilmiştir. 23 Ocak 1869 tarihli Tâbiyet-i Osmaniye'ye dair Nizamname'nin birinci maddesinde soybağı esası kabul edilmiştir. Bu maddeye göre, ana ve babası veya sadece babası Osmanlı vatandaşı olan çocuklar soybağıyla Osmanlı vatandaşlığını kazanmaktadır. Aynı düzenlemede istisnai olarak doğum yeri esasına da yer verilmiştir¹¹. Cumhuriyet döneminde ise, TVK öncesindeki düzenlemelerden gerek mülga 23 Mayıs 1928 tarihli ve 1312 sayılı Türk Vatandaşlık Kanunu'nda gerek 11 Şubat 1964 tarihli ve 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda soybağı esasının Türk vatandaşlığının kazanılmasında yine asıl yol olarak benimsendiği görülmektedir¹².

2. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda Düzenlenen Soybağı Esası ve Kanunilik İlkesi

Türk vatandaşlık hukukunda soybağı esasının vatandaşlığın doğumla kazanılmasında temel yol olduğunu ortaya koyan düzenleme öncelikli olarak Anayasa'da yer almaktadır. Anayasa m.66 fıkra 2 uyarınca “*Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür*”. Bu düzenlemeden hareketle şu sonuçlara ulaşılabilir. İlk olarak, soybağı yoluyla vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin bu düzenlemenin Anayasa'da yer almasıyla soybağı yolunun Türk vatandaşlık hukuku açısından temel prensip olduğu ortaya konulmuştur¹³. İkinci olarak, bu prensibe Anayasa'da yer vermek suretiyle, Türk vatandaşlığının kazanılmasında soybağı esasının anayasal güvence altına alındığı

10 Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı ve İçişleri Komisyonu Raporu, Numarası: 1/458 <www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem23/yil01/ss90.pdf> Erişim Tarihi 27 July 2021.

11 Pelin Güven, ‘Türk Vatandaşlığının Doğumla Kazanılması – Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Konunun Değerlendirilmesi’ in Vahit Doğan, Feriha Bilge Tanrıbilir and Banu Şit (eds), *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyum (29 Şubat 2008)* (Seçkin 2008) 119; Doğan (n 1) 35; Erdem (n 4) 100; Rona Aybay, *Vatandaşlık Hukuku* (1st edn, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2004) 65-66.

12 Nomer (n 2) 55 ve 56; Erdem (n 4) 100; Güven (n 11) 119; Doğan (n 1) 36; Aybay (n 11) 68 ve 95 vd.

13 Nomer (n 2) 62; Turhan and Tanrıbilir (n 1) 39.

görülmektedir¹⁴. Son olarak, söz konusu düzenleme aynı zamanda cinsiyet eşitlikçi bir yaklaşımdan hareketle, 1961 Anayasası'nda olduğu gibi, soybağı yoluyla çocuğun Türk vatandaşlığı kazanabilmesi açısından anne veya babanın Türk vatandaşı olmasını aramaktadır¹⁵.

Anayasa m.66'da yer alan ve çalışmamız açısından önem arz eden bir başka düzenleme bu maddenin üçüncü fıkrasında öngörülmüş olan kanunilik ilkesidir. Anayasa m.66 fıkra 3 uyarınca “*Vatandaşlık, kanunun gösterdiği şartlarla kazanılır ve ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir*”. Bu ilkenin sonucu olarak, Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin şartların ve Türk vatandaşlığının kaybı sonucu doğuracak hallerin kanunla düzenlenmesi gerekmektedir¹⁶. Dardağan Kibar'ın belirttiği gibi “*kanunilik ilkesinden anlaşılması gereken, ilk planda, vatandaşlığın kazanılması ve kaybı hallerinin, açık-seçik, kesin, müphemlik taşımayan ifadelerle, kanun hükmü içinde belirtilmesidir*”¹⁷. Yazara göre, vatandaşlığın kazanılması ve kaybı açısından, kanun içerisinde birbiriyle çelişen hükümlerin bulunması da kanunilik ilkesine aykırılık teşkil edecektir. Bununla birlikte, vatandaşlığın kazanılması ve kaybı hallerine ilişkin ilgili hükmün kanunda öngörülmesi sonrasında ayrıntılı düzenlemelerin yönetmelik yoluyla getirilmesi mümkündür¹⁸.

Yine kanunilik ilkesinden hareketle, TVK'da, vatandaşlığın kazanılması veya kaybına ilişkin düzenleme olmayan bir durum açısından, benzer veya yakın bir duruma ilişkin düzenlemeden hareketle ve kıyas yoluyla vatandaşlığın kazanılması veya kaybı sonucuna ulaşamaz¹⁹. Bir başka ifadeyle, vatandaşlığın kazanılması ve kaybı açısından kıyas yasağı Anayasa'da yer alan kanunilik ilkesinin bir sonucudur²⁰. Soybağının ortadan kalkmasının ilgili kişinin Türk vatandaşlığı üzerindeki olası etkilerine ilişkin aşağıda yapacağımız değerlendirmelerde Anayasa'da öngörülmüş olan kanunilik ilkesi belirleyici bir yere sahiptir.

3. TVK ve Yönetmelik'in Soybağı Esasına İlişkin Düzenlemeleri

TVK'nın ikinci bölümünde Türk vatandaşlığının kazanılması başlığı altında, ilk olarak, Türk vatandaşlığının doğumla veya sonradan kazanılabileceği (TVK m.5), sonrasında ise doğumla kazanılan vatandaşlığın soybağı veya doğum yeri esasına göre kazanılabileceği

14 Güngör (n 1) 52.

15 Güngör (n 1) 51; Doğan (n 1) 23; TVK'da da bu yaklaşım takip edilmiştir, bkz. Faruk Kerem Giray, '5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Hakkında Değerlendirme' (2011) 8 (1) Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Ata Sakmar'a Armağan) 381, 382; Tarman (n 4) 1064.

16 Güngör (n 1) 52; Tarman (n 4) 1064.

17 Gül Esra Dardağan Kibar, 'Türk Vatandaşlık Mevzuatı ve Güncel Gelişmeler Işığında Vatandaşlığın Kanuniliği İlkesi' in Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz, Lale Ayhan İzmirli (eds), *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu* (Savaş 2019) 4.

18 ibid 4.

19 Güngör (n 1) 53.

20 Dardağan Kibar (n 17) 4.

(TVK m.6) belirtildikten sonra TVK m.7 soybağı esasını düzenlemektedir. TVK m.7’deki soybağı esasına ilişkin düzenlemeyi incelemeden evvel, doğumla kazanılan vatandaşlık hakkında bazı temel esasları belirtmek faydalı olacaktır.

Doğumla kazanılan vatandaşlık asli vatandaşlık olarak da ifade edilmektedir. Burada söz konusu olan kanunen veya kanun gereği kendiliğinden kazanılan bir vatandaşlıktır²¹. Bir başka ifade ile, doğumla kazanılan vatandaşlık, ilgili milli hukuktaki düzenlemeler uyarınca, kişinin doğum anında ve doğum sebebiyle kazanmış olduğu bir vatandaşlıktır. Kişi, ilgili milli hukuktaki doğum esasına ilişkin şartları yerine getirdiğinde bu vatandaşlığı, kural olarak, doğum anında kazanır ve vatandaşlığın bu yolla kazanılmasında çocuğun veya ebeveynlerinin iradelerini ortaya koymalarına veya idarenin bir izin, onay veya kararına gerek duyulmamaktadır²². Latince ifadeyle *de lege* kazanım olarak adlandırılan bu vatandaşlık, TVK m.6’da da açıkça belirtildiği gibi “*kendiliğinden kazanılır*”. Bu sebeple, doğum yoluyla kazanılan vatandaşlık, sonradan kazanılmış (müktesep) vatandaşlıktan farklı olarak, *asli vatandaşlık* olarak nitelendirilmektedir²³. Bu yaklaşımı daha net ortaya koyabilmek adına 403 sayılı kanunda “*kanun yolu ile kazanma*” tabirinin kullanılmış olduğu görülebilir. TVK’da ise bu tabire yer verilmemiştir.

Doğum yolu ile kazanılan vatandaşlık TVK m.6’da kullanılan ifadeyle “*doğum anından itibaren hüküm ifade eder*”. Örneğin, aşağıda inceleneceği üzere, Türk vatandaşı baba ve yabancı anadan evlilik birliği dışında doğan çocuk açısından Türk vatandaşlığını kazanma şartları doğum tarihinden sonraki bir tarihte oluşsa da – bir başka ifade ile soybağı doğum tarihinden sonra kurulsun da- söz konusu olan yine doğumla kazanılan Türk vatandaşlığıdır ve ilgili çocuk doğum anından itibaren Türk vatandaşı olarak kabul edilecektir²⁴. Benzer şekilde, kural olarak, bir kişi doğumla Türk vatandaşlığını kazanmış olduğunu ergin olduktan sonra da iddia ve ispat edebilir²⁵. Bu durumda da ilgili kişi doğumdan itibaren Türk vatandaşıdır. Bu açıklamalarımıza uygun olarak, Danıştay 10. Dairesi’nin 2016 yılında vermiş olduğu bir kararında “*5901 sayılı Kanun uyarınca evlilik birliği içinde Türk anadan doğanların bu konuda herhangi bir başvuruya gerek bulunmaksızın doğumla Türk vatandaşlığını kazanabilecekleri ve bu kuralın uygulanmasına ilişkin zaman sınırlamasının da bulunmadığı (...)*” belirtilmiştir²⁶.

Yukarıda belirtildiği üzere Türk vatandaşlık hukuku sistematğinde Türk vatandaşlığının kazanılmasında esas olarak soybağı esası benimsenmiştir²⁷. TVK

21 Güngör (n 1) 57; Güven (n 11) 126; Bilgin Tiryakioğlu, ‘Yeni Türk Vatandaşlığı Kanunu’nun Eleştirel Analizi’ in *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler* (TBB Yayınları 2009) 28.

22 Nomer (n 2) 67; Doğan (n 1) 39.

23 Nomer (n 2) 66.

24 Erdem (n 4) 101; Güngör (n 1) 58.

25 Güngör (n 1) 57; Doğan (n 1) 40.

26 Danıştay 10 D, 6495/902, 19.02.2016 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 11 July 2021.

27 Güven (n 11) 139; Doğan (n 1) 39.

m.7, üç ayrı fıkra altında soybağıyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında ana veya babanın Türk vatandaşlığına sahip olması ve evlilik birliği içinde veya dışında doğan çocuklar açısından farklı ihtimalleri öngören bir düzenleme sunmaktadır. Sırasıyla bu fıkraları incelersek, TVK m.7 fıkra 1, evlilik birliği içinde Türk vatandaşı ana veya Türk vatandaşı babadan doğmakla çocuğun Türk vatandaşlığını kazanacağını düzenler. Bu fıkra uyarınca, çocuğun evlilik birliği içerisinde doğmuş olması ve çocuğun doğumu anında ana veya babadan birinin Türk vatandaşı olması gerekli ve yeterlidir²⁸. Bu fıkra açısından çocuk ile ona Türk vatandaşlığı kazandıracak Türk vatandaşı ana veya Türk vatandaşı baba arasında hukuken geçerli soybağının mevcut olması gerekir. Anayasa m.66 fıkra 2 hükmünde olduğu gibi, bu fıkarda da eşler arasında eşitlik ilkesi gözetilmiştir. Ayrıca, TVK m.7 fıkra 1’de açıkça belirtildiği üzere çocuğun doğum yerinin “*Türkiye içinde veya dışında*” olması soybağı esasıyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında etki göstermemektedir. Benzer şekilde, çocuğun, örneğin yabancı devlet vatandaşı babadan dolayı soybağıyla veya Türkiye dışında doğmuş olması ihtimalinde doğum yeri esasıyla bir yabancı devlet vatandaşlığı elde etmiş olması soybağıyla Türk vatandaşlığını kazanmasına engel teşkil etmeyecektir²⁹. Bu durum, çok vatandaşlığa izin veren TVK m.44 hükmünün de bir gereğidir³⁰. Son olarak, soybağıyla Türk vatandaşlığının kazanılmasında, çocuğa Türk vatandaşlığını veren ana veya babanın Türk vatandaşlığını hangi yolla kazandığının da bir etkisi bulunmamaktadır. Ana ve/veya baba Türk vatandaşlığını yetkili makam kararıyla sonradan kazanmış olsa da çocuğun doğumu anında Türk vatandaşlığına sahiplerse, çocuk da doğum anında ve soybağı yoluyla Türk vatandaşlığını elde edecektir.

Evlilik birliği dışında doğan çocuklar açısından ise, ana veya babanın Türk vatandaşı olmasına göre TVK m.7 fıkra 2 ve 3 iki farklı düzenleme getirilmiştir³¹. TVK m.7 fıkra 2’de, Türk vatandaşı ana ve yabancı babadan evlilik birliği dışında doğan çocuğun Türk vatandaşı olduğu belirtilmiştir. Böylelikle, ananın Türk vatandaşı olması durumunda çocuğun evlilik birliği içinde veya dışında doğmuş olması Türk vatandaşlığı kazanılmasında bir farklılık yaratmamaktadır³². Her iki durumda da çocuk Türk vatandaşıdır. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise, evlilik birliği dışında doğum ve babanın Türk vatandaşı olması ihtimalinde, çocuğun Türk vatandaşlığı kazanabilmesi için baba ile çocuk arasında soybağının kurulmasını sağlayan usul ve esasların yerine getirilmesi aranmıştır. Bir başka ifadeyle, bu olasılıkta Türk vatandaşlığının kazanılabilmesi için, çocuk ile Türk vatandaşı erkek arasında soybağının hukuken

28 Nomer (n 2) 68; Güngör (n 1) 60; Doğan (n 1) 41; Rifat Erten, ‘5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması’, in *Prof. Dr. Firat Öztan’a Armağan Cilt I* (Turhan Kitabevi 2010) 927; Rifat Erten, ‘Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı’nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler’ (2008) 4 Ankara Barosu Dergisi 36, 42.

29 Nomer (n 2) 68; Doğan (n 1) 43; Tarman (n 4) 1065.

30 Erdem (n 4) 103.

31 Nomer (n 2) 69 ve 70; Erten, ‘Türk Vatandaşlığının Kazanılması’ (n 28) 927.

32 Erdem (n 4) 105; Güngör (n 1) 61; Doğan (n 1) 42 ve 45.

kurulmuş olması gerekmektedir³³. Son olarak, yukarıda belirttiğimiz gibi, soybağı esası ile kazanılan Türk vatandaşlığı kendiliğinden kazanılan ve doğum tarihinden itibaren hüküm ifade eden bir vatandaşlıktır. Evlilik birliği dışında doğan çocuk ile Türk vatandaşı baba arasında soybağı doğumdan sonra ve hatta çocuğun erginliğinden sonra kurulsun bile bu vatandaşlık doğum anından itibaren hüküm ifade etmelidir³⁴.

Bu noktada sorulabilecek bir soru, TVK m.7 fıkra 3 uyarınca, evlilik birliği dışında doğan çocuğun Türk vatandaşı baba dolayısıyla Türk vatandaşlığını kazanmasında, babanın sadece doğum anında mı yoksa soybağının hukuken kurulması anında da Türk vatandaşı olmasının gerekip gerekmediğidir. Kanaatimizce, bu soru hakkında TVK ve Yönetmelik'te açık bir cevap bulunmamaktadır. Doktrinde Güngör, Yönetmelik m.7 fıkra 4'te yer alan "*Türk vatandaşı babaya soybağı ile bağlanması halinde*" ifadesinden ve Türk vatandaşlığının kazanılmasının tabii babalığın değil hukuki babalığın tespitine bağlanan bir sonuç olmasından hareketle, babanın, soybağının kurulduğu anda da Türk vatandaşı olması gerektiğini savunmaktadır³⁵.

Soybağı yoluyla kazanılan Türk vatandaşlığı doğum anında kendiliğinden kazanılır. Kanaatimizce, bu esastan hareketle, soybağı yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılıp kazanılmadığı değerlendirilirken çocuğun doğum tarihindeki hukuki duruma göre karar verilmelidir³⁶. Bu sebeple, doğum anında babanın Türk vatandaşı olması yeterli kabul edilmelidir. Ayrıca, soybağının sonradan kurulmasının özel hukuk alanında geçmişe etkili olarak, bir başka ifadeyle doğum tarihinden itibaren, sonuç doğuracağı da unutulmamalıdır. Çocuğun doğumu anında Türk vatandaşı olan baba, çocuğun doğum tarihi ve soybağının hukuken kurulduğu tarih arasında Türk vatandaşlığını kaybetmiş olsa da soybağının sonradan kurulması ile birlikte çocuğun doğum anından itibaren Türk vatandaşı olduğu kabul edilmelidir.

Üzerinde durulması gereken bir başka husus, ilgili hukuki ilişkinin, eşlerden birinin yabancı devlet vatandaşlığı, tarafların yerleşim yerlerinin yurtdışında olması veya çocuğun doğum yeri sebebiyle elde ettiği olası yabancı devlet vatandaşlığı gibi sebeplerle, bir yabancılık unsuru ihtiva etmesi durumunda, baba ile çocuk arasında soybağının hangi milli hukuka göre kurulması gerektiğidir. Yönetmelik m.7 fıkra 4 "*Türkiye içinde veya dışında evlilik birliği dışında Türk vatandaşı babadan olan ve yabancı anadan doğan çocuk, 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun hükümlerine göre, Türk vatandaşı babaya soybağı ile bağlanması*" aramaktadır. Soybağının kurulmasına ilişkin uyuşmazlık Türk hakiminin önüne geldiğinde, Türk hakimi soybağına uygulanacak hukuku, öncelikli olarak uygulanması

33 Doğan (n 1) 45.

34 Güngör (n 1) 67; Doğan (n 1) 51.

35 Güngör (n 1) 62, dipnot 243.

36 Karşılaştırma için bkz Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi m.6 fıkra 1 (a) bendi. İlgili düzenlemede, çocuğun soybağı yoluyla vatandaşlık kazanmasında, çocuğun doğum tarihinde ebeveynlerinden birinin ilgili devletin vatandaşı olması öngörülmüştür.

gereken ve uygulama alanı bulan milletlerarası anlaşmalar haricinde³⁷, 5718 sayılı ve 21 Kasım 2007 tarihli Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (kısaca “MÖHUK”)³⁸ m.16 uyarınca belirleyecektir³⁹. Ayrıca, çocuk ile Türk vatandaşı baba arasında soybağını kuran kararı yabancı bir devlet mahkemesi de vermiş olabilir. Bu durumda ise, yine öncelikli olarak uygulanması gereken ve uygulama alanı bulan milletlerarası anlaşmalar haricinde, söz konusu yabancı mahkeme kararına MÖHUK m.50 ve devamında yer alan tanıma ve tenfiz hükümleri uyarınca Türkiye’de hukuki etki sağlanması yoluna gidilmelidir⁴⁰.

Son olarak, Yönetmelik madde 7’de soybağı esasına göre kazanılan Türk vatandaşlığı hakkında getirilen düzenlemede yer alan bir hususa değinmek istemekteyiz. Bu maddenin birinci fıkrası soybağı esasıyla kazanılan Türk vatandaşlığının kendiliğinden kazanıldığını belirttikten sonra ikinci cümlede şu ifadelerle yer vermiştir: “*Yapılan bildirim üzerine doğumdan itibaren Türk vatandaşlığı kazanılır*”. Doktrinde de belirtildiği üzere, Türk vatandaşlığının soybağı esasına göre kazanılmasının bildirim yapılması şartına bağlı olduğu şeklinde anlaşılabilir bu düzenleme çelişki yaratmaktadır ve kanunilik ilkesine aykırıdır⁴¹. TVK m.6 ve 7 uyarınca soybağıyla kazanılan Türk vatandaşlığı kendiliğinden ve kanunen kazanılan bir vatandaşlıktır. Türk vatandaşlığının soybağı yoluyla kazanılmasında, Yönetmelik ile TVK’da yer almayan bildirim şartının aranması yukarıda belirtmiş olduğumuz kanunilik ilkesine aykırılık oluşturacaktır. Erkan’ın belirttiği gibi, bildirim sonucunda aile kütüğüne kayıt yapılması şeklindeki bir işlem “*Türk vatandaşlığını kazanmanın bir sonucudur, sebebi değildir*”⁴². Söz konusu bildirim yapılması, idare nezdinde halihazırda doğumla kazanılmış olan Türk vatandaşlığının ortaya konması, resmi kayıtlara geçmesi ve vatandaşlığın ispatı açısından önem arz edebilir⁴³. Ancak, tüm bu hususlar, TVK m.6 ve 7 uyarınca soybağı yoluyla kazanılan vatandaşlığın kendiliğinden kazanıldığı esasını değiştiremez. Yönetmelik m.7’de yer alan bu ifadenin kanaatimizce de düzeltilmesi gerekmektedir.

37 Örneğin, 14 Eylül 1961 tarihli Evlilik Dışında Doğan Çocukların Tanınmalarını Kabule Yetkili Makamların Yetkilerinin Genişletilmesi Hakkında Kişi Halleri Komisyonu Sözleşmesi, 12 Eylül 1962 tarihli Evlilik Dışı Çocukların Ana Bakımından Soybağının Tesisi Hakkında Kişi Halleri Komisyonu Sözleşmesi veya 10 Eylül 1970 tarihli Evlenme ile Nesp Düzeltilmesi Hakkında Kişi Halleri Komisyonu Sözleşmesi. Bu sözleşmeler hakkında açıklamalar için bkz Cemal Şanlı, Emre Esen and İnci Ataman-Figanmeşe, *Milletlerarası Özel Hukuk* (9th edn, Beta 2021) 177 vd; Ergin Nomer, *Devletler Hususi Hukuku* (22nd edn, Beta 2017) 274 vd; Aysel Çelikel and B. Bahadır Erdem, *Milletlerarası Özel Hukuk* (16th edn, Beta 2020) 276 vd.

38 Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Kanun Numarası: 5718, Kabul Tarihi:27.11.2007, RG 12.12.2007/26728.

39 Erdem (n 4) 107; Nomer (n 2) 71 dipnot 27; Güngör (n 1) 63; Doğan (n 1) 47.

40 Erdem (n 4) 108; Güngör (n 1) 65.

41 Dardağan Kibar (n 17) 7; Mustafa Erkan, “Türk Vatandaşlığı Kanununda 7039 Sayılı Kanun İle Yapılan Değişikliklerin İncelenmesi” (2019) 39(2) PPIL 1, 21.

42 Erkan (n 40) 22.

43 Dardağan Kibar (n 17) 7.

B. Özel Durumlar: Saklı Nüfus ve On Sekiz Yaşından Sonra Yurt Dışından Yapılan Bildirimler

Soybağıyla Türk vatandaşlığının kazanılması açısından yürürlükteki hükümler incelendiğinde iki özel durumun bulunduğu görülmektedir. Bu başlık altında incelenecek durumlardan ilki, 19 Ekim 2017 tarihli 7039 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un⁴⁴ 33. maddesi ile TVK'ya getirilen Saklı Nüfus başlıklı Ek Madde 1 düzenlenmesidir. Bu başlık altında ikinci olarak, Yönetmelik m.8, m.9 ve m.10'da düzenlenmiş olan on sekiz yaşını tamamladıktan sonra doğuma ilişkin yurt dışından yapılan bildirimlerin Türk vatandaşlığı kazanılması açısından değerlendirilmesi yapılacaktır.

1. Saklı Nüfusa İlişkin Düzenleme

TVK Ek m.1, saklı nüfus başlığı altında şu düzenlemeyi getirmektedir: “*Onsekiz yaşını tamamlayıncaya kadar herhangi bir nedenle aile kütüklerine kaydedilmemiş olan ve yabancı bir devletle vatandaşlık bağı bulunmayan kişiler; ana veya baba, bunların ölmüş olması halinde, varsa kardeşleri ile hısımlığını gösterir tıbbî rapor ibraz etmeleri durumunda Türk vatandaşlığını kazanır*”. Bu maddede, belli şartları haiz kişiler açısından Türk vatandaşlığının soybağıyla kazanılmasının ana veya baba, bunların ölmüş olması halinde varsa kardeşleri ile hısımlığı ortaya koyan tıbbî rapor sunulmasına bağlandığı görülmektedir. Bu maddenin uygulanabilmesi için, ilgilinin on sekiz yaşını tamamlamış olması, on sekiz yaşını tamamlayıncaya kadar aile kütüğüne kaydının yapılmamış olması ve bir yandan da yabancı bir devlet vatandaşlığına sahip olmaması aranmaktadır. Bu madde, yukarıda açıklamış olduğumuz Türk vatandaşlığının soybağı yoluyla kazanılmasına ilişkin düzenlemeleriyle birlikte değerlendirildiğinde, doktrinde haklı olarak bazı eleştirilere konu olmuştur.

Nomer, söz konusu düzenlemenin soybağıyla vatandaşlık kazanılmasına ilişkin TVK'daki esaslarla çeliştiği belirtmektedir. Yazara göre, burada “*Türk vatandaşlığının ‘kazanılması’ değil, soybağının tespitiyle kişinin soybağına bağlı olarak zaten ‘doğumla’ kazanılmış olan Türk vatandaşlığının aile kütüğüne kaydının yapılması söz konusudur*” ve “*dolayısıyla, soy esasına göre Türk vatandaşlığını kazanmış olduğu tespit edilen kişinin, Türk vatandaşlığını ‘kazanmasından’ söz edilmesi, üstelik Türk vatandaşlığının ‘on sekiz yaşını tamamlayıncaya kadar herhangi bir nedenle aile kütüklerine kayıt edilmemiş olması’ (bkz. NHK m.7) ve ek olarak ‘yabancı bir devletle vatandaşlık bağı bulunmaması’ şartlarına bağlanması (bkz. TVK m.44) doğru bir düzenleme değildir*”⁴⁵.

44 Nüfus Hizmetleri Kanunu İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, Kanun Numarası: 7039, Kabul Tarihi: 19.10.2017, RG 3.112017/30229.

45 Nomer (n 2) 72 dipnot 28a.

Güngör'e göre, TVK Ek Madde 1, Türk vatandaşlığını doğumla kazanan kişilerin Türk vatandaşlıklarını rüş yaşından sonra iddia ve ispat etmelerine doğumla kazanma sebebi ve zaman itibariyle sınırlama getirmektedir⁴⁶. Yazara göre, öncelikle, madde metninde kullanılan “*kazanır*” ifadesine rağmen, aile kütüğü, ana, baba ve kardeşlere yapılan göndermeler sebebiyle bu madde soybağıyla Türk vatandaşlığını kazanmayı konu almaktadır. Bu madde uyarınca, ilgili kişi, Türk vatandaşı ana veya baba ile olan soybağını veya bu kişiler ölmüşse kardeşleri ile hısımlığını ortaya koyarak Türk vatandaşlığını soybağı esasına göre kazandığını on sekiz yaşından sonra da iddia ve ispat edebilecektir. Ancak, maddede ilgili kişinin “*yabancı bir devletle vatandaşlık bağı bulunmayan kişiler*”den olması aranmıştır. Yazarın, bu maddeyi, ilgili kişinin yabancı bir devlet vatandaşlığının bulunması halinde on sekiz yaşından sonra Türk vatandaşlığının iddiası ve ispatı yolunu kapattığı şeklinde yorumladığı anlaşılmaktadır⁴⁷. Yazar, bu düzenlemeyi kanunilik ilkesi ve Anayasa m.66 fıkra 2’de güvence altına alınan soybağı esasını uyarınca incelemiş ve bu maddenin Anayasa m.66 fıkra 2’yi “*göz ardı ettiğini*” belirtmiştir⁴⁸. Son olarak, yazar, bu maddenin, Anayasa’da yer alan kanun önünde eşitlik, temel hak ve hürriyetlerin sınırlandırılması, temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılmamasına ilişkin hükümler, Anayasa m.66, TVK m.6, m.7, m.8 ve m.36 uyarınca gözden geçirilmesi gerektiğini belirtmektedir⁴⁹.

Erkan, TVK Ek Madde 1 düzenlenmesine ilişkin birçok eleştiri yöneltmektedir⁵⁰. Öncelikle, soybağı yolu ile kazanılan Türk vatandaşlığı kendiliğinden kazanılan bir vatandaşlıktır. Ek Madde 1’de yer alan tıbbi raporun amacı soybağını kurmaktır ve ana veya baba ile, bunların ölmüş olmaları durumunda kardeşler ile hısımlık kurulur ise ilgili kişi TVK m.6 ve 7 uyarınca doğum anından itibaren Türk vatandaşı olarak kabul edilecektir. Yazara göre, burada kazanılmış bir vatandaşlığın ispatı gerekmektedir ve bu sebeple, Ek Madde 1’de yer alan “*Türk vatandaşlığını kazanır*” ifadesi TVK m.6 ile uyumlu değildir ve çelişmektedir⁵¹. Ek madde 1 düzenlemesinin uygulanabilmesi için gereken şartlardan bir tanesi “*onsekiz yaşını tamamlayınca kadar herhangi bir nedenle aile kütüklerine kaydedilmemiş*” olmaktır. Yazara göre onsekiz yaşını tamamlamış olanlar da soybağını ispat ederek Türk vatandaşlığını kazanabilirler. Yazara göre, Nüfus Hizmetleri Kanunu m.20 ile Ek Madde 1 arasında bir çelişki de bulunmaktadır. Nüfus Hizmetleri Kanunu’na göre, Türk vatandaşlığını kazanan kişiler aile kütüğüne kaydedilirler. Bu madde ile Ek Madde 1’deki “*herhangi bir nedenle aile kütüklerine kaydedilmemiş*” kişilerin Türk vatandaşlığı kazanması arasındaki bağlantı yazara göre hatalıdır: “*aile kütüğüne kaydedilmek Türk vatandaşlığını kazanmanın*

46 Güngör (n 1) 58 ve 59.

47 ibid 59.

48 ibid 59.

49 Güngör (n 1) 60.

50 Erkan (n 40) 20-22.

51 ibid 21.

*bir somucudur; sebebi değildir*⁵². Son olarak, Ek Madde 1’deki “*yabancı bir devletle vatandaşlık bağı bulunmayan kişiler*” şartı açısından yazar iki temel soruna işaret etmektedir⁵³. İlk olarak, doğumla kazanılan vatandaşlığın sadece ispat edilerek tescil edilmesi gerekir. Bu durumda, ilgili kişi aynı zamanda başka bir devlet vatandaşlığına da sahipse bu durumda Türk vatandaşlığı tescil edilmeyecek mi sorusu gündeme gelecektir. Ek Madde 1 uyarınca bu tescil gerçekleşmeyecektir ve bu durum çok vatandaşlığa izin veren TVK m.44 ile uyumsuzluk yaratmaktadır. İkinci sorun ise, uygulamada kişinin yabancı devlet vatandaşlığına sahip olup olmadığının tespitinin yaratacağı zorluklardır. Ayrıca, ilgili kişinin, yabancı devlet vatandaşlığına sahip olduğunun, tescilden sonra ortaya çıkması halinde, Türk vatandaşlığının iptali doğru bir çözüm olmayacaktır.

Dardağan Kibar’a göre, Ek Madde 1 kapsamında olan kişiler TVK m.6 kapsamında olan ve zaten doğumla vatandaşlık kazanan kişilerdir. Bu düzenleme, Türk vatandaşlığının kazanılmasına değil kazanılmış olan vatandaşlığın ispatıyla ilgilidir. Ek Madde 1 lafzı ise -hatalı olarak- doğumla vatandaşlık kazanılması açısından yeni bir yol sunulmuş gibi yorumlanmaya açıktır ve TVK m.6 ile çelişki yaratmaktadır. Halbuki, yazarın belirttiği gibi, ilgili kanunun gerekçesinde de Ek Madde 1 ile elde edilmek istenen amacın ilgili kişinin aile kütüğüne tescilinin sağlanması olduğu görülmektedir⁵⁴. Bu sebeplerle, yazara göre, bu madde kanunilik ilkesi açısından problem yaratmaktadır⁵⁵.

Kanaatimizce, Ek Madde 1 düzenlemesi Türk vatandaşlık hukuku sisteminde bazı aykırılıklar ve çelişkiler yaratmaktadır. İlk olarak, yukarıda belirttiğimiz gibi, soybağı yoluyla kazanılan Türk vatandaşlığı kendiliğinden kazanılmaktadır. Burada söz konusu olan, zaten soybağı esasıyla Türk vatandaşlığını kanunen, kendiliğinden ve doğum anından itibaren kazanmış olan kişinin, Türk vatandaşlığı bilgisinin aile kütüğüne tescilinin yapılması olmalıdır. İlgili kişi ile Türk vatandaşı ana veya babası arasında soybağı ilişkisi mevcutsa zaten Türk vatandaşlığı doğumdan itibaren ve kendiliğinden kazanılmıştır. Şayet ilgili kişi ile Türk vatandaşı kadın veya erkek arasında soybağı ilişkisi kurulmamışsa, ilgili kişinin Türk vatandaşlığını kazanması Ek Madde 1’de belirtildiği üzere hısımlığı gösterir tıbbî rapor ibraz edilmesi suretiyle değil soybağının hukuken kurulmasına bağlı olmalıdır. Bu sebeple, Ek Madde 1’de yer alan “*Türk vatandaşlığını kazanır*” ifadesi düzeltilmelidir. Ek Madde 1 düzenlemesinin, Türk vatandaşlığın kazanılması açısından kanunda düzenlenmiş farklı bir yol olarak kabul edilmesi, TVK

52 ibid 22.

53 ibid 22.

54 Madde gerekçesi için bkz <www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem26/yil01/ss497.pdf> s.11: “5901 sayılı Kanuna eklenen ek 1 inci madde ile saklı nüfus olan kişilerle ilgili olarak yeni bir düzenleme yapılmaktadır. Düzenleme ile on sekiz yaşını tamamlamıncaya kadar herhangi bir nedenle aile kütüklerine kaydedilmemiş olan ve yabancı devletle vatandaşlık bağı bulunmayan kişilerin, başvuru aşamasından tescil işlemine kadar olan sürecin çok uzun ve yapılan tahkikatların sağlıklı olmaması nedeniyle gösterdiği ailenin mensubu olduğuna dair tıbbi rapor ibraz edilmesi halinde doğrudan aile kütüklerine tescil edilmesi amaçlanmaktadır”. Erişim Tarihi 27 July 2021.

55 Dardağan Kibar (n 17) 15.

m.6 ve 7 hükümleri ile çelişkinin ortaya çıkması anlamına gelecektir. Ayrıca, Anayasa m.66 fıkra 2’de yer alan “*Türk babanın veya Türk ananın çocuğu Türktür*” esasına ilave şartlar getirmek suretiyle aykırılık teşkil edecektir. Madde gerekçesinde belirtilen amaç doğrultusunda, burada söz konusu olan, Ek Madde 1 kapsamında belirtilen ve zaten doğumla Türk vatandaşlığı elde etmiş kişilerin aile kütüğüne tescildir.

Tarafımızca kabul edilmemekle birlikte ve bir an için, kanun koyucunun amacının on sekiz yaşını tamamlamış ve yabancı devlet vatandaşlığına sahip olmayan kişiler açısından Türk vatandaşlığının soybağı yoluyla kendiliğinden kazanılmasında farklı bir yol getirilmesi olduğu varsayılsa bile bu düzenleme ilave hukuki sorunları beraberinde getirmektedir. İlgilinin on sekiz yaşını tamamlamış olması ve yabancı bir devlet vatandaşlığına sahip olmaması şartı, ilk olarak, yabancı devlet vatandaşlarının soybağı yoluyla Türk vatandaşlığı kazanabilmeleri açısından belirsizlik yaratmaktadır. İkinci olarak, bu madde çok vatandaşlığı kabul eden TVK m.44 düzenlemesi ile birlikte değerlendirildiğinden kanun içerisinde bir uyumsuzluk yaratmaktadır. Son olarak, bu madde, on sekiz yaşını tamamlamamış ve tamamlamış kişiler arasında Türk vatandaşlığının kazanılmasında farklı bir uygulama getirecektir. Bu farklılığın nedenleri sorgulanabilir.

Sonuç itibariyle, Ek Madde 1 düzenlemesi, madde gerekçesinde açıkça belirtildiği üzere, düzenlemenin asıl amacı olan, Türk vatandaşlığını doğumla kendiliğinden kazanmış olan kişinin aile kütüğüne tescilinin sağlanması amacına uygun olarak ve bu amacı açıkça ortaya koyacak şekilde tekrar kaleme alınmalıdır.

2. On Sekiz Yaşından Sonra Yurt Dışından Yapılan Bildirimler

25 Nisan 2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu⁵⁶ (NHK) madde 15 doğuma ilişkin bildirim yükümlülüğü ve bunun süresini düzenlemektedir. Bu maddenin birincisi fıkrası uyarınca, “*Sağ olarak dünyaya gelen her çocuğun, doğumdan itibaren Türkiye’de otuz gün içinde nüfus müdürlüğüne, yurt dışında ise altmış gün içinde dış temsilciliğe bildirilmesi zorunludur*”. Bu bildirim ile çocuğun Türk vatandaşlığına ilişkin kaydı aile kütüğüne yapılacaktır. Ancak, söz konusu bildirim Türk vatandaşlığının kazanılması açısından bir kurucu etkisi bulunmamaktadır. Soybağı yoluyla kazanılan Türk vatandaşlığı, yukarıda belirtildiği üzere, kendiliğinden ve kanun gereği kazanılmaktadır. Doğuma ilişkin yurtdışından yapılacak bildirimler ve vatandaşlık ilişkisi açısından Yönetmelik m.8, m.9 ve m.10’da bazı düzenlemeler yer almaktadır. Yönetmelik’te yer alan bu maddelerin kaleme alınış şekli sebebiyle, vatandaşlığın kazanılmasının İçişleri Bakanlığı’nın (kısaca “Bakanlık”) tespit kararına bağlı olduğu şeklinde bir yorum yapılabilmesi ihtimalini bertaraf etmek adına bu maddelerin incelenmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz.

56 Nüfus Hizmetleri Kanunu, Kanun Numarası: 5490, Kabul Tarihi: 25.04.2006, RG 29.4.2006/26153.

Yönetmelik m.8 ve m.10 arasındaki düzenlemelerde, yurt dışında yaşayan ve on sekiz yaşını doldurmuş olmalarına rağmen doğumlarına ilişkin bildirimde bulunulmamış kişilerin aile kütüğüne tescili, başvuru usulü ve başvuru hakkında verilecek karara ilişkin düzenlemeler içermektedir. Yönetmelik m.8 uyarınca, bu kişilerin aile kütüğüne tescil edilebilmesi için “*Türk vatandaşı ana veya babadan dolayı Türk vatandaşlığını kazandıklarının Bakanlıkça yapılacak inceleme sonucunda tespiti*” gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda ilgilinin Yönetmelik m.9’da yer alan belgelerden oluşan başvuru dosyasını sunması gerekir. Bu dosya karar alınmak üzere Bakanlığa gönderilecektir. Yönetmelik m.10 uyarınca, bu talebin kabul edilebilmesi için, ilgilinin Türk vatandaşı anadan doğduğu veya babadan olduğunun Bakanlıkça tespit edilmesi gerekir. Bu durumda, Yönetmelik m.10 fıkra 1 uyarınca ilgilinin “*doğumdan itibaren Türk vatandaşı olduğu aile kütüğüne tescil edilir*”. Aynı maddenin ikinci fıkrasında belirtildiği gibi, “*Türk vatandaşı anadan doğduğu veya babadan olduğunu ispata yarayacak yeterli bilgi ve belge bulunmaması halinde*” ilgilinin talebi reddedilecektir.

Kanaatimizce, bu maddelerde düzenlenen husus başvuru sahibinin aile kütüğüne tescil edilip edilmemesidir. Başvuru dosyasında sunulan belgeler ışığında, ilgilinin Türk vatandaşı anadan doğduğu veya Türk vatandaşı babadan olduğunun Bakanlıkça tespit edilmesi durumunda bu tescil yapılacaktır. Bakanlığın yapacağı inceleme, başvuruda bulunan kişinin Türk vatandaşlığını kazanmış olup olmadığına yönelik deđildir⁵⁷. Unutmamak gerekir ki, soybağı yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması kanun gereği ve kendiliğinden gerçekteşen bir vatandaşlık kazanılması yoludur. Bir başka ifadeyle, yurt dışında yaşayan ve on sekiz yaşını doldurmuş olmalarına rağmen doğumuna ilişkin herhangi bir bildirimde bulunulmamış bu kişiler kanunen doğum anından itibaren Türk vatandaşlığına sahiptir. Bu maddelerde düzenlenmiş olan konu, Bakanlığın yapacağı inceleme neticesinde ilgilinin zaten doğumdan itibaren sahip olduğu Türk vatandaşlığına ilişkin bilginin aile kütüğüne işlenmesinden ibarettir. Bakanlık tarafından yapılacak inceleme, dosyada sunulan belgelerin doğru olup olmadığının tespitini ve dolayısıyla ilgilinin Türk vatandaşı anadan doğduğu veya babadan olduğunun tespitini amaçlamaktadır⁵⁸. Bir başka ifadeyle, ilgilinin Türk vatandaşlığı kazanmasına ilişkin yetkili makam tarafından alınan bir karar söz konusu değildir.

İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü’nün internet sitesinde 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Açıklama başlıklı bir belge yer almaktadır. Bu belgede, “*yurt dışında bulunup da on sekiz yaşını tamamlayınca kadar doğuma ilişkin bildirimde bulunulmaması halinde Türk vatandaşı ana veya babaya bağlı olarak Türk vatandaşlığı doğrudan kazanılamaz. Bu*

57 Doğan (n 1) 54.

58 ibid 54.

durumda bulunan ve Türk vatandaşı ana ve babalarına bağlı olarak Türk vatandaşlığını kazanmak isteyen kişilerin başvuruları halinde müracaat makamlarınca vatandaşlık durumlarının tespitine ve tesciline esas olmak üzere aşağıda belirtilen belgelerden oluşan dosya düzenlenir ve karar alınmak üzere Bakanlığa gönderilir” şeklinde bir açıklama yer almaktadır⁵⁹. Güngör’e göre, açıklamada yer alan Türk vatandaşlığının doğrudan kazanılmayacağına yönelik ifade yanıltıcıdır. Yazara göre, “*ayrıca, soybağı esasına dayanan kazanmalarda hem teknik anlamda ana babaya bağlı bir kazanma yoktur, hem de kazanma anı doğum anıdır. İdare yapılacak işlem durumun tespitinden ibarettir*”⁶⁰. Kanaatimizce, Yönetmelik’in ilgili maddelerinde düzenlenen husus soybağı yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasının bir şartı olarak yorumlanmamalıdır. Bu yönde bir yorum, hem Anayasa m.66 fıkra 2’de yer alan soybağı esasına ve fıkra 3’te yer alan kanunilik ilkesine hem de doğumla kazanılan vatandaşlığın kendiliğinden kazanıldığını öngören TVK m.6’ya aykırılık teşkil edecektir.

III. Türk Medeni Kanunu Uyarınca Soybağının Ortadan Kalkması Halleri ve Özel Hukuk Alanında Gerçekleşen Etki

Çocuk ve çocuğun soybağı yoluyla Türk vatandaşlığını kazanmasını sağlayan ana veya babası arasındaki soybağı ilişkisinin ortadan kalkmasının Türk vatandaşlığı üzerindeki olası etkilerini değerlendirmeden önce Türk hukuku uyarınca soybağı açısından bazı değerlendirmelerde bulunmak gerekmektedir. Çalışmamızın amacı soybağı açısından detaylı bir inceleme yapmak değildir. Bu kapsamda, ilk olarak, 22 Kasım 2001 tarihli ve 4721 numaralı Türk Medeni Kanunu⁶¹ (TMK) uyarınca ana, baba ve çocuk arasında soybağının hangi yollarla kurulduğuna kısaca değinilecektir. Sonrasında, yine TMK’deki hükümlerden hareketle soybağının ne şekillerde ortadan kalktığı açıklanacaktır. Son olarak, bu açıklamalardan hareketle, soybağının ortadan kalkmasının özel hukuk alanında yarattığı etkiler ortaya konulacaktır. Özellikle, bu etkinin geriye dönük bir etki olup olmaması dikkate alınarak aşağıdaki bölümlerde Türk vatandaşlık hukuku açısından soybağının ortadan kalkmasının çocuğun Türk vatandaşlığı üzerindeki olası etkileri değerlendirilecektir.

TMK m.282, genel olarak soybağının kurulmasını düzenlemiştir. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca, ana ile çocuk arasındaki soybağı doğumla kurulmaktadır. Çocuk ile anası arasında soybağı doğum ile birlikte kendiliğinden kurulur. Çocuk ile anası arasında soybağının kurulması için çocuğu doğuran kadının belirlenmesi yeterlidir⁶². Ayrıca, çocuk ile ana arasında soybağının kurulmasında çocuğun evlilik

59 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Açıklama, s.1, <www.nvi.gov.tr/kurumlar/nvi.gov.tr/mevzuat/nufusmevzuat/genelge/5901Sayili_Turk_Vatandasligi_Kanuna_Gore_Aciklama2009.pdf> Erişim Tarihi 27 July 2021.

60 Güngör (n 1) 67 dipnot 249.

61 Türk Medeni Kanunu, Kanun Numarası: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG 8.12.2001/24607.

62 Turgut Akıntürk and Derya Ateş Karaman, *Aile Hukuku* (17th edn, Beta 2015) 327; Mustafa Dural, Tufan Ögüz and Mustafa Alper Gümüş, *Aile Hukuku* (14th edn, Filiz 2019) 266.

içinde veya dışında doğmasının bir etkisi bulunmamaktadır⁶³. Baba ile çocuk arasında soybağının kurulması ise maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmiştir. Bu fıkra baba ile soybağı “*ana ile evlilik, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulur*” demek suretiyle soybağının kurulması için üç farklı yol olduğu gösterilmiştir⁶⁴. Ana ile evlilik yoluyla çocuk ile baba arasında soybağının kurulması ise, çocuğun doğumu anında babanın ana ile evli olması veya çocuk doğduktan sonra ana ile evlenmesi olarak iki farklı durumu kapsamaktadır. Son olarak, TMK m.282 fıkra 3’te soybağının evlat edinme yoluyla da kurulacağı düzenlenmektedir. Evlat edinme yoluyla soybağının kurulması mahkeme kararına dayanan bir soybağı kurulması yoludur. Bu yolla soybağının kurulması “*yapay soybağı*” olarak da adlandırılmaktadır⁶⁵. Ancak, evlat edinilme yoluyla Türk vatandaşlığın kazanılması TVK’da doğumla vatandaşlık kazanılmasından ayrı bir yol olarak düzenlendiğinden, evlat edinmenin ve sonradan evlatlık ilişkisinin sona ermesinin soybağı üzerindeki etkileri bu başlık altında ayrıca incelenmeyecektir⁶⁶.

A. Çocuğun Gerçek Anasından Başka Bir Kadının Nüfus Kütüğüne Yazılmış Olması Durumu

Çocuk ile anası arasında soybağının kurulması doğumla kendiliğinden gerçekleşecektir. Bunun için, yukarıda belirtildiği gibi, çocuğun kendisi ile arasında soybağı kurulan kadın tarafından doğurulmuş olduğunun tespiti yeterlidir. Böylelikle, TMK m.282 fıkra 1 uyarınca çocuk ile ana arasında soybağı doğumdan itibaren kurulmuş olacaktır. Ancak, ana ile çocuk arasında kurulan soybağı açısından şöyle bir olasılık söz konusu olabilir: çocuğun kendisini doğuran kadından başka bir kadının nüfusuna kaydedildiği sonradan anlaşılırsa ne olacaktır? Bir başka ifadeyle, çocuğun gerçek anası, nüfusuna kaydedilen kadından başka bir kadın olabilir. Aslına bakılırsa, burada teknik olarak bir soybağının ortadan kalkması hali söz konusu değildir. Ancak, konu bütünlüğünü sağlamak açısından bu olasılığın da belirtilmesinde fayda vardır.

Bu durumun ortaya çıkması halinde, TMK m.282 fıkra 1 uyarınca, çocuk ile onu doğuran kadın arasında soybağı doğumla kurulduğundan, hatalı olarak nüfusuna işlenmiş kadın ile çocuk arasında soybağının kurulmadığı sonucuna varılmaktadır. Böyle bir durumda, nüfus kaydında bir yanlışlık olduğundan, TMK m.39 uyarınca açılacak kayıt düzeltme davası ile nüfus kaydının düzeltilmesi gerekecektir⁶⁷. Kayıt düzeltme davasıyla amaçlanan, nüfus kaydındaki yanlış kaydın düzeltilmesi, zaten

63 Dural, Ögüz and Gümüş (n 61) 266; Hüseyin Hatemi, *Aile Hukuku* (8th edn, On İki Levha 2020) 139.

64 Çocuk ile babası arasında soybağının kurulması açısından detaylı inceleme için bkz Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 328 vd.; Hatemi (n 62) 142 vd ve 157 vd; Dural, Ögüz and Gümüş (n 61) 266 vd.

65 Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 322.

66 Evlat edinme yoluyla vatandaşlığın kazanılması hakkında ayrıntılı inceleme için bkz Musa Aygül, ‘Evlat Edinme Yolu İle Vatandaşlığın Kaybedilmesi ve Kazanılması’ (2012) 99 TBB Dergisi 45-80.

67 Dural, Ögüz and Gümüş (n 61) 266; Seda Öktem Çevik, ‘Çocuğun Anne ve/veya Babası Haricindeki Kişilerin Nüfus Siciline Kaydedilmesinden Doğan Sorunların Değerlendirilmesi’ (2016) 22(3) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan) 2105, 2114.

kanunen kurulmuş olan soybağına ilişkin durumun nüfus kaydına işlenmesidir⁶⁸. Yargıtay içtihadı da bu yöndedir⁶⁹. Doktrinde, bu durumda çocuğun anasının belirlenmesi için bir tespit davası açılması yoluna gidilebileceği de savunulmaktadır⁷⁰.

Böyle bir olasılıkta, örneğin, çocuğun hatalı olarak nüfusuna kaydedilmiş olduğu kadının Türk vatandaşı, çocuğu doğuran kadının yabancı bir devlet vatandaşı ve babanın da yabancı olması durumunda, çocuğun doğum anında kazanmış olduğu Türk vatandaşlığının akıbetinin ne olacağı açısından soru işaretleri doğabilir. Bir başka ifadeyle, ana ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisinin nüfus kaydında gerçek duruma getirilmesinin vatandaşlık açısından olası etkilerinin de değerlendirilmesi gerekir.

B. Soybağının Reddi

TMK m.286 ve devamında soybağının reddi davasına ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Soybağının reddi davası, çocuk ile baba arasındaki soybağının kesilmesi hallerinden bir tanesidir⁷¹. Soybağının reddi davası, TMK m.286 fıkra 1’de belirtildiği gibi, TMK m.285’te düzenlenmiş olan babalık karinesinin çürütülmesine yönelik bir davadır. Bu dava bozucu yenilik doğuran bir dava niteliği taşımaktadır⁷². Genel olarak, bu dava, babalık karinesinin çürütülmesini ve böylelikle çocuk ile ilgili erkek arasındaki soybağının ortadan kaldırılmasını amaçlar. Soybağının reddi davasının tarafları (TMK m.286 ve m.291), bu dava kapsamında hangi hususların ispat edilmesi gerektiği (TMK m.287 ve 288) ve bu davanın açılması açısından hak düşürücü süreler (TMK m.289) kanunda düzenlenmiştir.

Konumuz açısından önemli olan husus ise, soybağının reddi davasının mahkeme tarafından kabul edilmesi halinde bu kararın özel hukuk alanında yaratacağı etkilerin belirlenmesidir. Soybağının reddi davasının mahkemece kabul edilmesi halinde, babalık karinesi mahkeme hükmü ile çürütülmüş olacak, çocuk ile ilgili erkek arasındaki soybağı ilişkisi ortadan kalkacaktır⁷³. Böylelikle çocuk, baba yönünden soybağı bulunmayan çocuk statüsüne geçecektir. Soybağının reddine ilişkin mahkeme

68 Öktem Çevik (n 66) 2113.

69 Yargıtay 2 HD, 13999/9607, 16.04.2012: “Davacı, davalılar M. ile A. gerçek annesi ve babası olmadığını, kendisinin M. ve H. evlilik dışı ilişkisinden doğduğunu bu nedenle mevcut kaydın iptali ile gerçek anne ve babasının nüfus kaydındaki hanesine tesile karar verilmesini talep etmiştir. Mahkemece, davanın nüfus sicilindeki yanlış kaydın düzeltilmesi davası olduğundan söz edilerek Asliye Hukuk Mahkemesine görevsizlik kararı verilmiştir. Davacının M. ile A. gerçek anne ve babası olmadığı, gerçek annesinin ise H. olduğuna ilişkin istemi, nüfus kaydının düzeltilmesine ilişkin olup, talebe ilişkin olarak verilen görevsizlik kararı doğru olduğundan; bu yönlerde ilişkin temyiz itirazları yersizdir.” <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 11 July 2021. Ayrıca, bkz Yargıtay 2 HD, 9422/12119, 17.06.2010 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 11 July 2021.

70 Hatemi (n 62) 139.

71 Soybağının reddi açısından detaylı inceleme için bkz Dural, Ögüz and Gümüş (n 61) 270 vd; Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 335 vd; Hatemi (n 62) 147 vd.

72 Hatemi (n 62) 147. Ayrıca, bkz Dural, Ögüz and Gümüş (n 61) 270; Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 344.

73 Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 344; Hatemi (n 62) 147; Dural, Ögüz and Gümüş (n 61) 270.

kararı bir yenilik doğuran hüküm niteliğindedir ve geçmişe etkilidir⁷⁴. Bu kararın kesinleşmesi ile birlikte çocuk ile baba arasındaki soybağı, geçmişe etkili olarak, çocuğun doğduğu andan itibaren ortadan kalkacaktır⁷⁵.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 1979 yılında vermiş olduğu bir kararında soybağının reddi kararının geçmişe dönük etkisini şu ifadelerle açıklamıştır: “*Tenkis davaları yenilik doğuran davalardandır. Bu tür davalar, eda ve tesbit davalarında olduğu gibi etkisini geçmişe değil, kural olarak gelecekte gösterir. Nesebin reddi, babalığa hüküm gibi geçmişe etkili bazı inşai hükümler varsa da bunlar genel kuralın istisnalarıdır*”⁷⁶. Yargıtay 2.HD, 2014 tarihli bir kararında açıkça geçmişe dönük etkiyi belirtmektedir: “*Davacı tarafından, evlilik birliği içinde dünyaya gelen 12.07.2011 doğumlu Yağmur isimli çocuk hakkında soybağının reddi davası açılmıştır. Dava sonucunda soybağının reddine karar verilmesi halinde, bu hüküm geçmişe etkili olarak sonuç doğuracaktır*”⁷⁷. Bir başka ifade ile, geçmişe etkili olarak hüküm doğuracak bu karar ile birlikte soybağı ilişkisi doğum tarihinden itibaren ortadan kalkmış olacaktır.

C. Sonradan Evlenme ile Soybağının Kurulmasına İtiraz Davası

Ana ile babanın doğumdan sonra birbiriyle evlenmesi durumunda da evlilik dışında doğmuş çocuk ile baba arasında soybağı kurulacaktır. TMK m.292 uyarınca “*Evlilik dışında doğan çocuk, ana ve babasının birbiriyle evlenmesi hâlinde kendiliğinden evlilik içinde doğan çocuklara ilişkin hükümlere tâbi olur*”⁷⁸. Bu düzenleme uyarınca, çocuk ile baba arasında soybağının kurulabilmesi için ana ile babanın çocuğun doğumundan sonra evlenmesi yeterli olacaktır⁷⁹. İlâveten, TMK m.293, eşlerin evlilik dışında doğmuş ortak çocuklarını bildirme yükümlülüğü getirmektedir. Bu bildirim, evlenme sırasında veya evlenme sonrasında yerleşim yerlerindeki veya evlenmenin yapıldığı yerdeki nüfus memuruna yapılmalıdır. Ancak, bu bildirim kurucu nitelikte bir bildirim değildir⁸⁰.

Ancak, TMK m.294 sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz edilebileceğini öngörmüştür. Bu itiraz ana ve babanın yasal mirasçıları, çocuğun kendisi, Cumhuriyet savcısı veya TMK m. 294’ün ikinci fıkrasında belirtilen şartlarda çocuğun altsoyu tarafından yapılabilecektir. Söz konusu itirazın başarılı olabilmesi için, kocanın çocuğun babası olmadığının itiraz eden tarafından ispat edilmesi gerekmektedir.

74 Dural, Ögüz and Gümüş (n 61) 287. Hakan Pekcanitez and Ali Yeşilirmak, *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku* (On İki Levha 2017) 986: “*Geçmişe etkili olan inşai davalara, soybağının reddi, ölüme bağlı tasarrufların iptali, anonim ve limited şirketlerde genel kurul kararlarının iptali, yargılamanın yenilenmesi örnek olarak gösterilebilir*”.

75 Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 344; Dural, Ögüz and Gümüş (n 61) 288.

76 Yargıtay HGK, 360/1269, 28.09.1979 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 11 July 2021.

77 Yargıtay 2 HD, 12302/12992, 11.06.2014 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 11 July 2021.

78 Çocuğun doğumundan sonra evlenme ile soybağının kurulması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 333-335; Hatemi (n 62) 157-162; Dural, Ögüz and Gümüş (n 61) 288-293.

79 Hatemi (n 62) 158.

80 Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 334; Dural, Ögüz and Gümüş (n 61) 289.

TMK m.294 fıkra 3'te, tanımanın iptaline ilişkin hükümlerin sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz davasında kıyasen uygulanacağı belirtilmiştir. İtiraz, sonradan evlenme yoluyla çocuk ile baba arasında kurulan soybağının ortadan kaldırılması amacıyla yönelik bir iptal davası olarak tanımlanmaktadır⁸¹. İtiraz davası bozucu yenilik doğuran dava niteliğindedir⁸². Mahkemenin itirazı kabul etmesi ve bu kararın kesinleşmesi durumunda geçmişe etkili bir hüküm doğacaktır. Böylelikle, çocuk ile koca arasındaki soybağı geçmişe etkili olarak ortadan kalkacaktır⁸³.

Doktrinde, sonradan evlenme yoluyla soybağının kurulmasına itiraz davasının yanı sıra, bu yolla soybağının kurulmasının kesin hükümsüzlüğünün de dava konusu edilebileceği belirtilmektedir. Dural'a göre, soybağının kurulmasının kesin hükümsüzlüğüne ilişkin itirazlar TMK m.294 uyarınca iptal davasına konu olmayacaktır. Yazara göre, örneğin evlenme sırasında çocuğun başka bir erkekle soybağının bulunmasına dayanan kesin hükümsüzlük iddiası herhangi bir hak düşürücü süreye tabi olmadan nüfus kütüğünün düzeltilmesi davası ile ileri sürülebilir⁸⁴. Ayrıca, Hatemi, tanımanın iptaline ilişkin hükümlerin kıyas yoluyla uygulanabileceğine ilişkin TMK m.294 fıkra 3'ten ve TMK m.297'de düzenlenmiş olan tanıyanın irade bozukluğu sebebiyle tanımanın iptalini talep edebilmesine ilişkin düzenlemeden hareketle, kocaya irade bozukluğu hallerinde dava açma hakkının tanınması gerektiğini savunmaktadır⁸⁵. Son olarak, soybağının sonradan evlenme yoluyla kurulmasının iptali yoluna gidilmesinin de mümkün olduğu doktrinde savunulmaktadır⁸⁶.

D. Tanımanın Kesin Hükümsüzlüğü ve İptali

Evlilik dışında doğmuş olan çocuk ile babası arasında soybağının kurulması yollarından bir tanesi TMK m.295 ile 300 arasında düzenlenmiş olan tanıma kurumudur⁸⁷. Tanımada, TMK'da belirlenmiş olan şekil şartlarına uygun bir şekilde baba tarafından yapılacak irade beyanı ile çocuk ile babası arasında soybağı kurulmaktadır. Tanıma kurucu yenilik doğuran ve tek taraflı bir hukuki işlemdir⁸⁸. Geçerli bir şekilde tanıma beyanında bulunulması halinde, doğum anından itibaren çocuk ile babası arasında soybağı kurulacaktır. Bir başka ifadeyle, tanıma soybağı üzerinde geçmişe etkili olarak sonuç doğurmaktadır⁸⁹.

81 Dural, Öğüz and Gümüş (n 61) 289.

82 Hatemi (n 62) 159.

83 Dural, Öğüz and Gümüş (n 61) 290.

84 ibid 290.

85 Hatemi (n 62) 161.

86 Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 335.

87 Tanıma hakkında detaylı inceleme için bkz Dural, Öğüz and Gümüş (n 61) 293 vd; Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 346 vd; Hatemi (n 62) 162 vd.

88 Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 346; Dural, Öğüz and Gümüş (n 61) 294. Tanımanın hukuki niteliği açısından ayrıca bkz Hatemi (n 62) 164.

89 Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 347.

Tanımanın geçersizliği açısından üç farklı durumu incelemek gerekmektedir. Bunlar, geçerlilik şartlarının eksikliği sebebiyle tanımanın kesin hükümsüzlüğü, tanımanın irade sakatlığı sebebiyle iptali ve tanımanın ilgili kişiler tarafından açılacak iptal davası sonucu iptali halleridir⁹⁰.

İlk olarak, tanımanın esasına veya şekline ilişkin geçerlilik şartlarında eksiklik olması durumunda, tanımanın kesin hükümsüzlüğü yoluna gidilebileceği doktrinde belirtilmektedir⁹¹. Aynı şekilde, Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 2018 yılında vermiş olduğu bir kararında, “*Tanıma, kesin hükümsüzlük, irade sakatlığı, ilgili kişiler tarafından açılacak iptal davası ile geçersiz hâle gelebilir. Buna göre; tanımanın yukarıda sayılan geçerlilik şartlarının eksik olması durumunda tanımanın kesin hükümsüzlüğü söz konusu olur*” demiştir⁹². Örneğin, tanıma beyanının TMK m.295 fıkra 1’deki şekil şartlarına uygun olarak yapılmaması halinde veya aynı maddenin üçüncü fıkrasına aykırı olarak, başka bir erkek ile çocuk arasında soybağı bulunmasına rağmen ve bu soybağı geçersiz kılınmadan tanımanın yapılmış olması hallerinde bu tanımanın kesin hükümsüzlüğü söz konusu olacaktır. Bu tanıma kesin hükümsüzlük sebebiyle geçersiz olacağından hiçbir hukuki sonuç doğurmayacaktır⁹³. Doktrinde, böyle bir durumda iptal davası açılmasına gerek olmadan butlanın tespitinin de istenebileceği belirtilmektedir⁹⁴.

Tanımanın geçersizliği açısından diğer iki olasılık, tanıyanın ve ilgililerin iptal davası açma haklarıdır. Tanımanın şartlarını düzenleyen TMK, tanımanın geçersizliğinin sağlanması amacıyla tanımanın iptali davasına ilişkin düzenlemeleri de getirmektedir. İlk olarak, TMK m.297’de tanıyanın iptal davası açma hakkı düzenlenmiştir. Bu maddenin birinci fıkrası uyarınca “*Tanıyan, yanılma, aldatma veya korkutma sebebiyle tanımanın iptalini dava edebilir*”. Tanıyanın tanıma iradesinin sakatlığına sebep olan yanılma, aldatma veya korkutma hallerinde tanıyan kişi tanımanın iptali davası açabilecektir⁹⁵. Bunun yanı sıra, bu hukuki ilişki ile ilgili diğer kişilerin de iptal davası açma hakları TMK m.298’de düzenlenmiştir⁹⁶. Bu madde uyarınca, ana, çocuk, çocuğun ölmüş olması durumunda altsoyu, Cumhuriyet savcısı, Hazine ve diğer ilgililer (örneğin babanın mirasçıları) tanımanın iptali davası açabilirler. Bu davada, kural olarak, davacı, tanıyan kişinin baba olmadığını ispatla yükümlüdür (TMK m.299). Ancak, TMK m.299 fıkra 2 uyarınca, tanımanın iptali davasının ana veya çocuk tarafından açılması durumunda, öncelikle davalı taraf olan tanıyan, gebe kalma döneminde ana ile cinsel ilişkide bulunduğu ilişkin inandırıcı kanıtları sunmalıdır

90 Dural, Öğüz and Gümüş (n 61) 298.

91 Dural, Öğüz and Gümüş (n 61) 298; Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 354.

92 Yargıtay HGK, 1920/1432, 16.10.2018 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 11 July 2021.

93 Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 354.

94 Hatemi (n 62) 165; Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 354.

95 Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 355; Hatemi (n 62) 167; Dural, Öğüz and Gümüş (n 61) 299.

96 Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 355; Hatemi (n 62) 165; Dural, Öğüz and Gümüş (n 61) 300.

ve bundan sonra davacının ispat yükü doğacaktır. Bu davalar açısından hak düşürücü süreler TMK m.300'de düzenlenmiştir. Tanımanın iptali davası bir bozucu yenilik doğuran dava olarak nitelendirilmektedir⁹⁷. Tanımanın iptali kararı geçmişe dönük etki doğuracaktır.

Bursa Bölge Adliye Mahkemesinin 2019 yılında vermiş olduğu bir kararında da tanımanın iptali kararının geçmişe dönük etkisi açıklanmıştır: “(...) *tanıma işlemi yenilik doğurucu bir işlem olduğu gibi tanımanın iptali de aynı şekilde geçmişe etkili olan (bozucu yenilik doğurucu) inşai nitelikte bir dava türüdür. Buna göre tanımanın iptaline karar verildiğinde çocuğun nesebi geçmişe etkili olarak değişir ve artık daha önce tanımakla baba ile soybağı kurulan çocuğun artık baştan itibaren çocuğun babasının tanıyan kişi olmadığı tespit edilmiş olur. Çocuğun babası olmayan kişinin artık bu çocuk yönünden bir bakım yükümlülüğü ve sorumluluğu kalmayacaktır*”⁹⁸.

Sonuç itibarıyla, TMK uyarınca yapmış olduğumuz bu incelemede, çocuk ile ana ve baba arasında soybağının kurulması hallerini ve soybağının ortadan kalkması hallerini ve özellikle soybağının ortadan kalkmasının etkilerini incelemiş bulunuyoruz. Bu inceleme neticesinde soybağının ortadan kalkmasının geçmişe etkili olarak sonuç doğurduğu görülmektedir. Geriye dönük bu etki doğal olarak söz konusu kararların özel hukuk alanında doğurduğu etkidir. Şu aşamada sorulması gereken soru, çocuk ile baba arasında soybağının ortadan kalkması halinde, özel hukuk alanında söz konusu soybağı hiç doğmamış gibi etki doğururken, çocuğun soybağı esasına dayanarak kazanmış olduğu Türk vatandaşlığının akıbeti ne olacaktır? Benzer bir geriye dönük etki vatandaşlık hukuku açısından da söz konusu olabilir mi? Bu sorular bir sonraki başlık altında değerlendirilecektir.

IV. Soybağının Ortadan Kalkmasının Vatandaşlık Üzerinde Olası Etkileri Hakkında Değerlendirmeler

Çalışmamız kapsamında Türk vatandaşlık hukukunda soybağı esasıyla Türk vatandaşlığının kazanılmasını ve sonrasında TMK uyarınca soybağının ortadan kalkması hallerini ve bu hallerin özel hukuk alanında yarattığı etkileri incelemiş bulunuyoruz. Özellikle, baba ile çocuk arasındaki soybağının ortadan kalkmasının özel hukuk alanında geriye dönük etki yarattığı düşünüldüğünde, bu durumun vatandaşlık hukuku alanındaki olası etkilerini de değerlendirmek gerekmektedir. Bu durumu daha açık bir şekilde ortaya koyabilmek adına yukarıdaki açıklamalar kapsamında verilen örneğimiz hatırlanabilir: yabancı ana ve Türk vatandaşı babadan olan çocuk doğumla Türk vatandaşlığını kendiliğinden kazanmıştır. Ancak, sonrasında mahkeme kararı ile nesebin reddine hükmedilmiş ve bunun neticesinde baba ile çocuk arasındaki soybağı doğumdan itibaren ortadan kalkmıştır. Bu durumda çocuk Türk vatandaşlığını

97 Hatemi (n 62) 164.

98 Bursa 2 BAM, 1665/943, 3.7.2019 <www.lexpera.com.tr> Erişim Tarihi 11 July 2021.

muhafaza edecek midir? Türk vatandaşlığının kaybı söz konusu olacaksa bu kayıp ne şekilde ve hangi şartlarda gerçekleşecektir? Görüldüğü gibi, eğer soybağının ortadan kalkmasının vatandaşlık hukuku alanında da sonuç doğurması gerektiği kabul edilirse, bu sonuç bizleri takip eden sorulara götürmektedir.

Bu bölümde, ilk olarak, soybağının ortadan kalkmasının çocuğun vatandaşlığı üzerindeki etkileri açısından 6 Kasım 1997 tarihli Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, İsviçre ve Fransız hukuku kapsamındaki düzenlemeler incelenecektir. Sonrasında ise, konu Türk Vatandaşlığı Kanunu'ndaki mevcut düzenlemeler ve doktrindeki görüşler ışığında değerlendirilecektir. Son olarak, bu değerlendirmelerden hareketle, çocuk ile ona soybağı yoluyla Türk vatandaşlığını kazandıran kişi arasında soybağının ortadan kalkmasının çocuğun Türk vatandaşlığı üzerinde olası etkileri hakkında değerlendirilmelerde bulunulacak, TVK ve Yönetmelik açısından düzenleme önerileri sunulacaktır.

A. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, İsviçre ve Fransız Hukuku Kapsamında Değerlendirmeler

Soybağının ortadan kalkmasının çocuğun soybağı yoluyla kazanmış olduğu vatandaşlığı üzerindeki etkilerini TVK açısından değerlendirmeden önce Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, İsviçre ve Fransız hukuklarındaki düzenlemeleri incelemek faydalı olacaktır. Aslına bakılırsa, incelememizin başından beri ortaya koymuş olduğumuz hukuki sorun gerek Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde gerek bazı yabancı hukuklarda vatandaşlık kaybı hallerinden biri olarak öngörülmüştür. Bu düzenlemeler sebebiyle, doğal olarak, aynı durumun Türk vatandaşlığı üzerindeki etkisinin irdelenmesi ihtiyacı daha da gerekli hale gelmektedir.

1. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi Madde 7 Fıkra 1 (f) Bendi Düzenlemesi

6 Kasım 1997 tarihli Avrupa Konseyi'nin hazırlamış olduğu Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi bugün itibariyle yirmi bir devlet açısından yürürlüğe girmiş bulunmaktadır⁹⁹. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi m.7 fıkra 1 (f) bendinde soybağının ortadan kalkmasının çocuğun vatandaşlığı üzerindeki etkisini de kapsayan bir düzenleme mevcuttur. İlk olarak, uluslararası bir sözleşme olan Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nde bu durumun bir vatandaşlığın kaybı hali olarak öngörülmüş olması dikkat çekicidir. İlâveten, her ne kadar Türkiye bu milletlerarası sözleşmeye taraf değilse de TVK'nın hazırlanmasında bu milletlerarası sözleşmeden genel itibariyle faydalanıldığı bilinmektedir. TVK'nın

99 <www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/166/signatures?p_auth=qOqt399T> Erişim Tarihi 27 July 2021. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi hakkında genel inceleme için bkz Gülin Güngör, 'Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi' (1997-98) 17-18 MHB 229; Feriha Bilge Tanrıbilir, 'Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku' (2002) 22 MHB 791; Gerard-Rene de Groot, 'The European Convention on Nationality: A Step towards a Ius Commune in the Field of Nationality Law' (2000) 7 Maastricht J Eur & Comp L 117; Roland Scharer, 'The European Convention on Nationality' (1997) 40 German YB Int'l L 438.

genel gerekçesinde birçok defa Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'ne göndermede bulunulmuştur¹⁰⁰. Bu sebeplerle de Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'nin ilgili hükmünün incelenmesi konumuz açısından önem arz etmektedir.

Sözleşme'nin yedinci maddesi *ex lege* (hukuken veya kanunen) veya yetkili makam kararıyla (Sözleşme'nin resmi metninde “*Taraf Devlet'in inisiyatifıyla*” tabiri kullanılmıştır) vatandaşlığın kaybı, bir başka ifadeyle vatandaşlığın irade dışı kaybı hallerini düzenlemektedir¹⁰¹. Bu maddenin birinci fıkrasında olumsuz bir cümle yapısı tercih edilmiştir ve taraf devletlerin iç hukuklarında, birinci fıkranın bentlerinde sayılan haller haricinde hukuken veya yetkili makam kararıyla vatandaşlığın kaybı hallerini düzenleyemeyecekleri belirtilmiştir. Bir başka ifadeyle, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, vatansızlığın önlenmesi amacıyla da hareketle, vatandaşlığın kanun yoluyla veya yetkili makam kararı ile kaybedilme hallerini tahdidî olarak belirlemiştir¹⁰². Ancak, belirtmek gerekir ki, Sözleşme m.29 uyarınca ve Sözleşme'nin konu ve amacına uygun olmak kaydıyla, taraf devletler vatandaşlığın kaybı hallerine ilişkin çekince koyabilirler¹⁰³.

İşte Sözleşme m.7 fıkra 1 (f) bendinde soybağının sonradan ortadan kalkması halini de kapsayan vatandaşlığın kaybı hali düzenlenmiştir. Bu bentte, ilgili ergin olana kadar gerçekleşmesi şartıyla, iç hukukta düzenlenmiş ve vatandaşlığın *ex lege* kazanılmasını sağlayan ön şartların artık yerine getirilmiyor olması hali bir vatandaşlık kaybı durumu olarak öngörülmüştür¹⁰⁴. Aynı maddenin üçüncü fıkrasında ise, eğer çocuk vatansız kalacaksa, taraf devletin iç hukukunda bu durumu bir vatandaşlığın kaybı hali olarak düzenleyemeyeceği belirtilmiştir. Böylelikle, bu vatandaşlığın kaybı hali sebebiyle çocuğun vatansız kalmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Ayrıca, Sözleşme hakkında Avrupa Konseyi tarafından hazırlanmış açıklayıcı raporda Sözleşme m.7 hakkında şu genel açıklamalar yapılmıştır: bu madde, vatandaşlığın kanunen veya yetkili makam kararıyla kaybına ilişkin sınırlı sayıdaki halleri kapsayan bir liste sunmaktadır. Ancak, bu maddede sayılan hallerde zorunlu olarak vatandaşlığın kaybının gerçekleşeceği düşünülmemelidir¹⁰⁵. Bu hallerden biri gerçekleşse bile taraf devletler milli hukuklarında ilgili kişinin vatandaşlığını

100 Örneğin, Genel Gereke, s 3: “*Ülkemiz bu sözleşmeyi henüz imzalamamakla birlikte, Avrupa Birliği üyeliği sürecinde ülkemizin gündemine gelmesi muhtemel görünmektedir. Çünkü Avrupa Birliği düzeyinde yapılan değerlendirmelerde vatandaşlık alanında Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesinin temel alınması gerektiği yönünde eğitim ağırlık kazanmıştır*”

101 Tanrıbilir, ‘Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku’ (n 98) 805; Feriha Bilge Tanrıbilir, ‘Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı’, in *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler* (TBB Yayınları 2009) 109; Güngör, ‘Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi’ (n 98) 239.

102 Tanrıbilir, ‘Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku’ (n 98) 806; Güngör, ‘Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi’ (n 98) 240; De Groot (n 98) 127 and 139; Scharer (n 98) 448.

103 De Groot (n 98) 127.

104 Sözleşme m 7, f 1, f: “*where it is established during the minority of a child that the preconditions laid down by internal law which led to the ex lege acquisition of the nationality of the State Party are no longer fulfilled*”. Ayrıca, bkz Nimet Özbek, *Türk Vatandaşlık Hukukunda İlgilinin İstemi Gerekmezsizin Türk Vatandaşlığıyla İlişkinin Kesilmesi* (1st edn, Yetkin Yayınları 2019) 50; De Groot (n 98) 143.

105 Council of Europe, European Treaty Series - No. 166, Explanatory Report to the European Convention on Nationality 10 <rm.coe.int/16800ccde7> Erişim Tarihi 27 July 2021.

kaybetmeyeceğini öngörebilir¹⁰⁶. Bir başka ifadeyle, taraf devletler kendi iç hukuklarında Sözleşme'ye göre daha lehte düzenlemeler yaparak, madde 7'deki durumlar gerçekleşmesine rağmen ilgili devlet vatandaşlığının kaybedilmeyeceğine yönelik düzenlemeler getirebilirler¹⁰⁷.

Aynı açıklayıcı raporda yukarıda belirttiğimiz (f) bendi özelinde şu açıklamalar yapılmıştır¹⁰⁸: genel olarak, (f) bendinin çocuğun medeni halinde gerçekleşen değişikliklerle vatandaşlığını kazanmasını sağlayan ön şartların sonradan ortadan kalkması, kaybolması hallerini kapsadığı belirtilmektedir. Aslına bakılırsa, açıklayıcı raporda tam olarak bizim incelediğimiz örneğe de yer verilmiştir. Buna göre, bazı milli hukuklarda, çocuğun ana veya babasına bağlı olarak soybağı esasıyla vatandaşlık kazanması ama sonradan çocuğa vatandaşlığı sağlayan kişinin çocuğun gerçek anası veya babası olmadığı ortaya çıkması halinde çocuğun vatandaşlığını kaybedebileceğinin öngörüldüğü belirtilmiştir. Ancak, bu sonucun gerçekleşmesi için çocuğun vatansız kalmaması şartı yerine getirilmelidir. Ayrıca, bu yolla vatandaşlığın kaybı halinin ne şekilde hukuki etki doğuracağı, bir başka ifade ile vatandaşlığın kaybı halinin geçmişe dönük (*ex tunc*) mü yoksa karar tarihinden itibaren (*ex nunc*) mi etki doğuracağı, taraf devletlerin iç hukuklarına bırakıldığı açıklanmıştır¹⁰⁹.

Böylelikle, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi çerçevesinde, soybağının ortadan kalkmasının çocuğun vatandaşlığı üzerindeki olası etkileri açısından üç opsiyon olduğu sonucuna varılmaktadır. İlk olarak, taraf devlet bu durumu bir vatandaşlığın kaybı hali olarak öngörmeyebilir. İkinci olarak, bu durum bir vatandaşlığın kaybı hali olarak öngörülmekle birlikte, bu kayıp, soybağının ortadan kalkmasına ilişkin karar tarihinden itibaren geleceğe yönelik etki doğuracak şekilde düzenlenebilir. Son olarak, vatandaşlığın kaybı geçmişe etkili olarak düzenlenebilir. *Ex tunc* etkinin kabul edilmesi durumunda, çocuk doğum tarihinden itibaren ilgili ülkenin vatandaşlığını hiç kazanmamış gibi kabul edilecektir. Son iki opsiyon açısından, çocuğun vatansız kalmaması şartının gözetilmesi gerekecektir.

Ancak, yukarıda da belirttiğimiz üzere, taraf devletler Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'ni imzalarken bu maddeye ilişkin olarak çekince koyabilirler. Örneğin, Avusturya m.7 fıkra 1 (f) bendi açısından koymuş olduğu çekince ile, Avusturya vatandaşlığının kazanılmasını sağlayan önşartın ortadan kalkması açısından zaman sınırlamasını kabul etmemiştir. Bir başka ifade ile, söz konusu soybağı ilişkisi kişi ergin olduktan sonra ortadan kalksa bile Avusturya vatandaşlığı sona erecektir¹¹⁰. Benzer bir çekince Almanya tarafından da koyulmuştur¹¹¹.

106 Tanrıbilir, 'Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Tasarı' (n 100) 111.

107 Scharer (n 98) 448.

108 Explanatory Report (n 104) 12.

109 ibid 12.

110 De Groot (n 98) 144; <www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/166/declarations?p_auth=qOqt399T> Erişim Tarihi 27 July 2021.

111 <www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/166/declarations?p_auth=qOqt399T> Erişim Tarihi 27 July 2021.

2. İsviçre ve Fransız Vatandaşlık Hukuklarındaki Düzenlemeler

Soybağının ortadan kalkmasının ilgilinin vatandaşlığı üzerindeki etkileri açısından yabancı hukuklarla karşılaştırmalı bir incelemenin yapılması çalışmamız ve özellikle Türk vatandaşlığına ilişkin değerlendirmelerimiz açısından faydalı olacaktır. Bu başlık altında İsviçre ve Fransız hukuklarındaki düzenlemeler incelenmiştir¹¹².

a. İsviçre Vatandaşlık Hukuku Düzenlemesi

İsviçre hukukunun vatandaşlığa ilişkin düzenlemeleri 20 Haziran 2014 tarihli İsviçre Vatandaşlığı Hakkında Kanun'da yer almaktadır¹¹³. Bu kanunun birinci maddesinde İsviçre vatandaşlığının kanunen kazanılmasını sağlayan temel yol olarak soybağı esasının benimsendiği görülmektedir. Bir başka ifadeyle, TVK'da olduğu gibi, soybağı yoluyla İsviçre vatandaşlığı ilgili kişinin talebine veya bir yetkili makam kararına gerek olmadan kendiliğinden ve doğum tarihinden itibaren kazanılmaktadır¹¹⁴.

Konumuz açısından, İsviçre Vatandaşlığı Hakkında Kanun'un beşinci maddesi açık bir düzenleme getirmektedir. İlk olarak, bu madde, İsviçre Vatandaşlığı Hakkında Kanun'un vatandaşlığın kanun uyarınca kaybedilmesi başlığını taşıyan ikinci bölümü altında yer almaktadır. Madde 5 uyarınca, çocuk ile o çocuğa İsviçre vatandaşlığını sağlayan ebeveyni arasında soybağının, kanunun kullandığı ifadeyle, iptal edilmesi halinde, çocuğun İsviçre vatandaşlığını kaybedeceği açıkça düzenlenmiştir. Bu düzenlemede soybağının iptali halinde İsviçre vatandaşlığının yine kanun uyarınca ve kendiliğinden kaybı söz konusudur. Çocuğun vatandaşlığının kaybının tek istisnası vatansız kalacak olmasıdır¹¹⁵.

Bu düzenleme açısından değerlendirilmesi gereken bir başka konu vatandaşlığın kaybı açısından bir zaman kısıtlamasının olup olmadığıdır. Çocuk ile örneğin İsviçre vatandaşı baba arasında soybağının çocuğun erginliğinden sonra ortadan kalkması halinde, bu durum vatandaşlık üzerinde etki doğuracak mıdır? İsviçre hukuku, soybağının ortadan kalkması durumunda, çocuğun yaşından bağımsız olarak İsviçre vatandaşlığını kaybedeceğini kabul etmektedir. Kanunun gerekçesinde bu sonuç açıkça belirtilmiştir¹¹⁶. Bir başka ifadeyle, soybağının iptalinin vatandaşlık üzerindeki etkisi üzerinde çocuğun yaşı bakımından bir sınırlama getirilmemiştir ve tek istisna yukarıda da belirtildiği gibi ilgilinin vatansız kalacak olmasıdır¹¹⁷.

112 Alman Hukuku açısından inceleme için bkz Işıl Egemen Demir, 'İdare Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Türk Vatandaşlığına Alınma Kararının İptali ve Geri Alınması Kavramları', (2018) 139 Türkiye Barolar Birliği Dergisi 129, 157-158.

113 Kanun metni için bkz <www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20092990/index.html> Erişim Tarihi 27 July 2021.

114 Céline Gutzwiller, *Droit de la nationalité suisse* (1st edn, Schulthess 2016) 23.

115 Gutzwiller (n 113) 24; Astrid Dapples, *Abrégé de droit civil, Bölüm 11, La nationalité suisse* (4th edn, Schulthess 2020) 743.

116 Bkz Message, FF 1987 III 285, 295 <www.amtsdruckschriften.bar.admin.ch/viewOrigDoc.do?id=10105263> Erişim Tarihi 27 July 2021.

117 Gutzwiller (n 113) 24.

İsviçre vatandaşlık hukukunda yer alan ve herhangi bir yaş sınırı olmadan vatandaşlığın kaybedileceğine ilişkin bu düzenlemenin Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi m.7 fıkra 1 (f)'ye aykırılık oluşturduğu düşünülebilir. Ancak, her ne kadar İsviçre 6 Mayıs 1963 tarihinden beri Avrupa Konseyi'nin üyesi bir devlet olsa da Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'ne taraf değildir.

b. Fransız Vatandaşlık Hukuku Düzenlemesi

Fransız vatandaşlığına ilişkin temel düzenlemeler Fransız Medeni Kanunu'nda yer almaktadır¹¹⁸. Fransız Medeni Kanunu m.18, Fransız vatandaşlığı kazanılmasında esas yolun soybağı esası olduğunu düzenlemektedir. Bu madde uyarınca, ebeveynlerinden en az biri Fransız vatandaşı ise çocuk da Fransız vatandaşıdır¹¹⁹. Kanunun 20. maddesi birinci fıkrası uyarınca, Fransız vatandaşı kişi ile çocuk arasında soybağı sonradan kurulsa bile, çocuk doğum tarihinden itibaren Fransız vatandaşıdır. Çalışmamızın temel konusunu oluşturan soybağının ortadan kalkmasının vatandaşlık üzerindeki etkisi hakkında düzenleme ise aynı kanunun 20-1 maddesinde yer almaktadır. Bu madde, çocuğun soybağının onun vatandaşlığı üzerinde etki doğurabilmesi için erginlik öncesinde kurulması gerektiğini düzenler. Bu maddeden hareketle iki sonuca varılmaktadır. İlk olarak, çocuğun Fransız vatandaşlığını kazanabilmesi için çocuk ile Fransız vatandaşı kişi arasındaki soybağının çocuğun erginliği öncesinde kurulmuş olması gerekmektedir¹²⁰. Fransız doktrini, soybağı yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında bu yönde bir yaş sınırı getirilmesini iki sebebe dayandırmaktadır: çocuğun menşe vatandaşlığının hızlı bir şekilde, en geç erginlik öncesinde ve nihai olarak belirlenmesi gerekir ve bu yaş sınırı soybağı yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında çocuğun Fransız eğitim çevresinde ebeveyni tarafından yetiştirilmesi amacına da hizmet etmektedir. Bu eğitim amacının gerçekleştirilebilmesi çocuğun küçüklüğü boyunca mümkün olmaktadır¹²¹.

İkinci olarak, kanunun 20-1 maddesi çalışmamızın esas konusu olan soybağının sonradan ortadan kalkmasının vatandaşlık üzerindeki etkisi açısından da bir sonuç doğurmaktadır. Bu hüküm, yukarıda incelemiş olduğumuz İsviçre hukuku düzenlemesi gibi açık bir düzenleme sunmamaktadır. Ancak, Fransız doktrininde de belirtildiği üzere, bu hükmün mefhumu muhalifinden hareketle soybağının çocuk on sekiz yaşına ulaştıktan sonra ortadan kalkması halinde çocuğun Fransız vatandaşlığı bu durumdan etkilenmeyecektir¹²². Bir başka ifadeyle, çocuk ile ona Fransız vatandaşlığı sağlayan ebeveyni arasındaki soybağının sonradan ortadan kalkması ancak çocuğun erginliği

118 <www.legifrance.gouv.fr/codes/section_1c/LEGITEXT000006070721/LEGISCTA000006136066?codeTitle=civil#LEGI_SCTA000006136066> Erişim Tarihi 27 July 2021.

119 Fabienne Jault-Seseke, Sabine Corneloup and Ségolène Barbou des Places, *Droit de la nationalité et des étrangers* (1st edn, PUF 2015) 120; Paul Lagarde, *Nationalité, Répertoire de droit international* (Daloz 2013) 107 vd.

120 Lagarde (n 118) 113 ve 114.

121 Jault-Seseke, Corneloup and Barbou des Places (n 118) 122; Lagarde (n 118) 113.

122 Jault-Seseke, Corneloup and Barbou des Places (n 118) 122; Lagarde (n 118) 116.

öncesinde gerçekleşirse bu durum çocuğun Fransız vatandaşlığının kaybı sonucunu doğuracaktır. Bu açıdan, Fransız hukukunun Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'ndeki yaş sınırına uygun bir düzenleme getirdiği sonucuna varılacaktır. Belirtmek gerekir ki, Fransa, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi'ni 4 Temmuz 2000 yılında imzalamış olmakla birlikte, bu anlaşma henüz Fransa açısından yürürlüğe girmemiştir.

B. Türk Vatandaşlık Hukuku Açısından Değerlendirmeler

Karşılaştırmalı hukuk incelemesi sonrasında konumuzun Türk vatandaşlık hukuku açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu amaç doğrultusunda, ilk olarak, yürürlükteki mevzuatımız çerçevesinde sorun ortaya konulacak ve doktrinde yer alan görüşler aktarılacaktır. Devamında, hukuki sebeplerle vatandaşlığın sona ermesinde kanun koyucunun yaklaşımına işaret sunması adına, evlat edinmenin sona ermesinin Türk vatandaşlığı üzerinde etki doğurmaması açıklanacaktır. Son olarak, çalışma konumuz açısından değerlendirmelerimiz sunulacaktır.

a. Sorunun ortaya konulması ve doktrindeki görüşler

Yukarıda yer alan örnekte belirttiğimiz gibi, çocuk ile ona Türk vatandaşlığını sağlayan Türk vatandaşı baba arasındaki soybağının sonradan ortadan kalkması durumunda, bu durumun çocuğun Türk vatandaşlığı üzerindeki olası etkileri Türk hukuku açısından ele alınmalıdır. Böyle bir durumda, çocuğun Türk vatandaşlığı sona ermeli midir ve bu sorumuzun cevabı evet ise, hangi şartlar dahilinde sona ermelidir? Eğer Türk vatandaşlığının devam edeceği sonucuna varılacaksa bu sonucun gerekçeleri neler olabilir? İşte, çalışmamızın bu bölümünde bu soruların cevapları aranacaktır.

İlk olarak, ne TVK ne de Yönetmelik soybağının ortadan kalkması durumunun soybağı yoluyla kazanılmış Türk vatandaşlığı üzerinde olumlu veya olumsuz etkilerini düzenlemektedir. Bir başka ifadeyle, soybağının ortadan kalkması durumunda Türk vatandaşlığının kaybedileceği veya muhafaza edileceğine ilişkin açık bir hüküm bulunmamaktadır. Böylelikle, soybağı yoluyla kazanılmış vatandaşlık açısından, TVK'da ve Yönetmelik'te, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi m.7 fıkra 1 bend (f)'nin karşılığının bulunmadığı sonucuna varılmaktadır. Benzer şekilde, 403 sayılı TVK'da da bu durumu karşılayan vatandaşlığın kaybına ilişkin bir hüküm bulunmamaktaydı¹²³.

İkinci olarak, sorumuz açısından dikkate alınması gereken bir başka düzenleme 29 Eylül 2006 tarihli ve 2006/11081 numaralı Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik'tir¹²⁴. Bu yönetmeliğin 104. maddesinde soybağının reddi durumunda nüfus kaydında yapılacak değişikliklere ilişkin düzenlemeler yer

123 Özbe (n 103) 177; Tanrıbilir, 'Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku' (n 98) 806; Feriha Bilge Tanrıbilir, 'Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kaybına İlişkin Hükümleri' (2008) 76 TBB Dergisi 27, 30.

124 Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, Numarası: 2006/11081, Tarihi: 29.09.2006, RG 23.11.2006/26355.

almaktadır. Aynı maddenin üçüncü fıkrası Şu Őekildedir: “*Soybağı reddedilen çocuğun anasının yabancı uyruklu olduğunun mahkeme kararında belirtilmesi veya anasının yabancı uyruklu olması nedeniyle aile kütüklerinde kayıtlı olmaması ya da ana ve babasının yabancı uyruklu olduğunun belirlenmesi halinde; soybağı reddedilen çocuğun çıkartılacak aile nüfus kayıt örneği ile mahkeme kararının tasdikli bir sureti vatandaşlık incelemesi yapılmak üzere Bakanlığa gönderilir, Bakanlıkça verilecek karara göre işlem yapılır*”. Böylelikle, Türk vatandaşı baba ile çocuk arasında soybağının reddi kararından sonra, çocuğun vatandaşlık durumuna ilişkin kayıt yapılmadan önce konunun incelenmesi ve karara bağlanması için Bakanlığa gönderileceği düzenlenmiştir. Benzer Şekilde Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik m.110 fıkrada 2 bend (d)’de tanımanın iptali durumunda çocuğun tanıma yoluyla elde etmiş olduğu Türk vatandaşlığını koruyup korumayacağının tespiti amacıyla yine Bakanlığa baŐvurulacađı ve Bakanlığın talimatına göre işlem yapılacağı düzenlenmiŐtir¹²⁵. İlgili yönetmelikte yer alan bu düzenlemelerden hareketle soybağının ortadan kalkmasının vatandaşlık üzerinde etki doğurup doğurmayacağı sorusunun bir olasılık olarak dikkate alındığı anlaŐılmaktadır. Her ne kadar bu düzenlemelerde Bakanlığa baŐvurulacađı ve Bakanlığın kararına göre nüfus işleminin yapılacağı düzenlenmiŐse de Türk vatandaşlığı mevzuatımızda bu konuya ilişkin açık bir düzenleme yer almamaktadır. Bu durum bir hukuki belirsizlik yaratmaktadır.

Çalışma konumuz Türk doktrininde bazı yazarlar tarafından inceleme konusu edilmiştir. Güngör’e göre soybağı yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması kendiliğinden ve doğum anından itibaren hüküm ifade edecektir. Ancak, bu yolla vatandaşlığın kazanılması soybağının kurulması Şartına bağlıdır. Bu sebeple, yazara göre, “*soybağı ilişkisi iptal ya da reddedilen kişi bakımından aslında soybağı hiç kurulmamıŐ kabul edilerek, idarenin Türk vatandaşlığının baŐlangıçtan itibaren kazanılmamıŐ olduğunu tespit eden bir karar alması yeterli olacaktır*”¹²⁶. Yazar, idare tarafından alınacak bu kararın, vatandaşlığının “*soybağı ile kazanıldığına ilişkin olarak daha önce alınmış tespit kararının geri alınması*” anlamını taŐıyacak bir karar olduğunu belirtmiŐtir ve vatandaşlık kararının geri alınmasına ilişkin TVK m.40 fıkrada 1 ve on sekiz yaşını tamamladıktan sonra doğuma ilişkin yurt dışından yapılan bildirimlere ilişkin Yönetmelik m.8/1’e göndermede bulunmuŐtur¹²⁷. Yazar, bu kararın “*hukuki istikrar aÇısından tartıŐmaya açık*” olduğunu ayrıca belirtmektedir¹²⁸.

Benzer Şekilde, Doğan’a göre, soybağının iptali kararı kurucu yenilik doğuran bir karardır, bu karar doğum anından itibaren hüküm ve sonuç doğurur. “*Hal böyle olunca, çocuğun, soybağının kurulmasına bağlı olarak kazanmış olduğu vatandaşlık*

125 Ayrıca, bkz Nüfus Hizmetleri Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik m.110 fıkrada 2, e, 1.

126 Güngör (n 1) 68.

127 Güngör (n 1) 68. Ayrıca, bkz Güngör (n 1) 219, dipnot 596.

128 ibid 68.

*da sona erecektir*¹²⁹. Bu sebeple, idarenin TVK m.40 hükmüne istinaden çocuğun Türk vatandaşlığına ilişkin bir tespit kararı alması gerektiği savunulmuştur.

Tanrıbilir, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ile TVK hükümlerini karşılaştırdığı çalışmasında, TVK’da Türk vatandaşlığının kendiliğinden sona ermesine ilişkin herhangi bir düzenlemenin mevcut olmadığını belirtmektedir. Yazara göre, bu durum, Türk vatandaşlık hukukunun vatansızlığı önleme ilkesine verdiği değer önemli kanıtlarından bir tanesini oluşturmaktadır¹³⁰.

b. Evlat Edinmenin Sona Ermesinin Türk Vatandaşlığı Üzerinde Etki Doğurmaması

Soybağının ortadan kalkmasının Türk vatandaşlığı üzerindeki olası etkileri hakkında değerlendirmemizi yapmadan evvel evlat edinmenin sona ermesinin vatandaşlık üzerindeki etkisine ilişkin düzenlemeyi incelemek faydalı olacaktır. Bu incelemenin, kanun koyucunun yaklaşımı açısından bazı işaretler sunacağı kanaatindeyiz. Ancak, öncelikle bir hususun altı çizilmelidir. TVK ve Yönetmelik’te farklı hukuki müesseseler (özellikle vatandaşlığın kazanılması ve kaybı halleri) hakkında karşılaştırma yapılırken, son derece titiz davranılmalı, bu hukuki müesseseler arasındaki farklar dikkate alınmalı ve kanun koyucu tarafından farklı konulara ilişkin düzenlemeler yapıldığı unutulmamalıdır. Bu sebeple, evlat edinme açısından getirilen düzenlemeler sadece karşılaştırma yapmak ve kanun koyucunun yaklaşımını yorumlayabilmek adına değerlendirilmelidir. Kanunilik ilkesinden de hareketle, *“hakkında kanuni düzenleme olmayan bir durumda benzer duruma ilişkin bir kuralın uygulanması suretiyle bir kişinin Türk vatandaşlığı kazanması veya kaybetmesi söz konusu edilemez”*¹³¹. Bir başka ifadeyle, kanun koyucunun evlat edinme açısından benimsediği yaklaşım doğrudan doğruya soybağı konusuna uygulanamaz. Evlat edinme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin hükümlerin bu açıklamalarımız çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamak isteriz.

Evlat edinme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması, TVK m.9 uyarınca Türk vatandaşlığının sonradan kazılması hallerinden birini teşkil etmektedir. TVK m.17’de belirtildiği gibi, evlat edinme yoluyla vatandaşlığın kazanılması, soybağı yolundan farklı olarak, yetkili makamın milli güvenlik ve kamu düzeni bakımından incelemelerde bulunduğu ve yetkili makamın vatandaşlığa ilişkin kararının bulunduğu bir vatandaşlık kazanma yoludur.

TVK’da, evlat edinme yoluyla Türk vatandaşlığı kazanıldıktan sonra, evlat edinilen ve evlat edinilen arasındaki evlatlık ilişkisinin sona ermesi halinde evlat edinilen

129 Doğan (n 1) 52.

130 Tanrıbilir, ‘Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Tasarı’ (n 100) 111.

131 Güngör (n 1) 52.

kişinin Türk vatandaşlığının akıbeti hakkında bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, bu konu açısından bir düzenleme Yönetmelik m.32 fıkra 2’de şu ifadelerle yer almaktadır: “*Evlat edinilen kişi, Türk vatandaşlığını kazandıktan sonra evlat edinilen ile arasındaki evlatlık ilişkisinin herhangi bir şekilde son bulması halinde, Türk vatandaşlığını muhafaza eder*”. Bir başka deyişle, evlat edinilen kişi, evlatlık ilişkisi son bulsa da sonradan kazandığı Türk vatandaşlığını muhafaza edecektir.

Yönetmelik’te yer alan bu düzenlemenin incelenmesi neticesinde şu sonuçlara varılmaktadır: evlatlık ilişkisinin sona ermesi bir vatandaşlığının kaybı hali olarak TVK’da düzenlenmemiştir; TVK’da bir düzenleme olmamasına rağmen Yönetmelik’te açıklayıcı bir hüküm getirilmiştir; son olarak, evlat edinme yoluyla vatandaşlığın kazanılması bir sonradan kazanma yolu olmasına rağmen, evlatlık ilişkisi son bulması halinde ilgili kişi Türk vatandaşı kalmaya devam edecektir. Bir başka ifadeyle, evlat edinme yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması yolunun temelini oluşturan evlat edinme işlemi sonradan ortadan kalksa dahi, bu durum ilgili kişinin Türk vatandaşlığı üzerinde bir etki yaratmayacaktır. Bu noktada, TMK m.317 ve m.318’de evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının düzenlendiğini, ancak, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının geçmişe veya geleceğe dönük etki doğuracağı konusunda düzenleme bulunmadığını belirtmek gerekir. Doktrinde iki görüşün de savunulduğu anlaşılmaktadır¹³². Dural’a göre, evlat edinmenin kaldırılmasına yönelik mahkeme kararı, bozucu yenilik doğuran dava niteliğindeki iptal kararı niteliğindedir. Bu karar geçmişe etkili olarak evlat edinme ilişkisini geçersiz hale getirecektir¹³³.

Sonuç olarak, evlatlık ilişkisinin son bulması halinde, evlat edinilmiş kişinin belirli bir süre Türk vatandaşı olarak kalmış olması gibi bir şart aranmadan, sonradan kazandığı Türk vatandaşlığını muhafaza edeceği sonucuna varılmaktadır. Bu durum, Türk vatandaşlığının devamlılığının sağlanmasının amaçlandığı şeklinde yorumlanmalıdır.

c. Sorunun Değerlendirilmesi

Bu başlık altında üç konu incelenecektir. İlk olarak, yürürlükteki mevzuat çerçevesinde sorumuza ilişkin görüşümüz aktarılacaktır. İkinci olarak, eğer yapılacak olan bir düzenleme ile soybağının ortadan kalkması neticesinde Türk vatandaşlığının sona ermesi isteniyorsa, bu düzenleme açısından dikkat edilmesi gereken hususlar belirtilecektir. Son olarak, kanaatimizce, soybağının ortadan kalkması halinde ilgili kişi Türk vatandaşlığını muhafaza etmelidir. Bu görüşümüzün dayanakları ve Yönetmelik’te bu yönde açıklayıcı bir hüküm getirilmesi gerekliliğine ilişkin çözümümüz ortaya konulacaktır.

132 Gözde Çağlayan Aygün, ‘Türk Medeni Kanunu’na Göre Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması’ (2019) 5(2) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 407, 425.

133 Dural, Ögüz and Gümüş (n 61) 340, 342 ve 344. Evlatlık ilişkisinin kaldırılmasının geçmişe dönük sonuç doğurmadığı görüşü için bkz Akıntürk and Ateş Karaman (n 61) 389; Murat Aydoğdu, *Evlat Edinme* (2nd edn, Adalet 2009) (Dural, Ögüz and Gümüş (n 61) 342, dipnot 296’dan naklen).

Soybağının ortadan kalkmasının Türk vatandaşlığı üzerinde olası etkileri mevcut düzenleme açısından değerlendirildiğinde, ilgilinin Türk vatandaşlığının devam etmesi gerektiği sonucuna varılmalıdır. Mevcut düzenleme açısından ulaştığımız bu sonucun iki temel dayanağı bulunmaktadır. İlk olarak, yukarıda açıklamış olduğumuz ve Anayasa’da güvence altına alınan kanunilik ilkesi gereğince Türk vatandaşlığı “*ancak kanunda belirtilen hallerde kaybedilir*”. TVK’da bu durum bir vatandaşlığı kaybı hali olarak öngörülmediğinden soybağının ortadan kalkması ilgilinin soybağı yoluyla ve kendiliğinden kazanmış olduğu Türk vatandaşlığı üzerinde herhangi bir etki doğurmamalıdır.

İkinci olarak, soybağı esaslı uyarınca ilgilinin kendiliğinden kazanmış olduğu bir vatandaşlık söz konusudur. Bir başka ifadeyle, bu yolla Türk vatandaşlığının kazanılmasında herhangi bir yetkili makam kararı mevcut değildir. Türk vatandaşlığı kanunen kazanılmıştır. Vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin ortada bir yetkili makam kararı bulunmamaktadır. Soybağının sonradan ortadan kalkması sebebiyle Türk vatandaşlığının kaybı sonucunun doğabilmesi için TVK m.30 uyarınca Türk vatandaşlığını kazanma kararının iptali yoluna¹³⁴ veya (ve özellikle) TVK m.40 uyarınca Türk vatandaşlığının kazanılmasına ilişkin kararın geri alınması¹³⁵ yoluna başvurulamaz.

Yukarıda incelediğimiz iki özel durum olan saklı nüfus ve on sekiz yaşından sonra yurtdışından yapılan bildirimlere ilişkin düzenlemeler açısından geri alma yolunun düşünülmesi durumunda ise, değerlendirmelerimiz ışığında, bu iki durum açısından da vatandaşlığın kazanılmasına ilişkin bir karar bulunmadığının altı çizilmelidir. Söz konusu olan zaten soybağı yoluyla kendiliğinden kazanılmış olan Türk vatandaşlığının aile kütüğüne tescilinin yapılmasıdır. Böylelikle, Yönetmelik m.8 uyarınca yurt dışında yaşayan ve on sekiz yaşını tamamladığı halde doğumuna ilişkin bildirimde bulunulmayan kişiler açısından geri alma yoluna başvurulabileceği yönündeki görüş de kanaatimizce reddedilmelidir. Eğer bu kişiler açısından vatandaşlık kazanılmasına yönelik bir idari kararın mevcut olduğu ve bu kararın geri alınabileceği görüşü kabul edilirse, soybağının ortadan kalkmasının vatandaşlık üzerindeki etkileri açısından Yönetmelik m.8 kapsamında olanlar ve olmayanlar arasında farklı bir uygulama yaratılmış olacaktır. İlk gruptakiler vatandaşlıklarını kaybedecekken, ikinci gruptakiler muhafaza edecektir. Son olarak, Yönetmelik m.66 uyarınca “*Geri alınan karar, ilk*

¹³⁴ Vatandaşlığa alınma kararının iptali hakkında bkz Turhan and Tanrıbilir (n 1) 103 vd; Doğan (n 1) 142 vd; Tiryakioğlu (n 21) 59 vd; Erdem (n 4) 257 vd; Tanrıbilir, ‘Tasarı Vatandaşlığın Kaybı’ (n 122) 50; Özbek (n 103) 155 vd; Tarman (n 4) 1080; Arzu Alibaba, ‘Türk Vatandaşlığının İrade Dışı Kaybı ve İnsan Hakları’ in Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz and Lale Ayhan İzmirli (eds), *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu* (Savaş 2019) 54; Cemil Güner, ‘Türk Vatandaşlığını Kazanma Kararının İptaline İlişkin Düzenlemeye Eleştirel Bir Bakış’, in Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz and Lale Ayhan İzmirli (eds), *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu* (Savaş 2019) 61. Ayrıca idare hukuku ve vatandaşlık hukukunda iptal ve geri alma kavramlarına yüklenen farklı anlamlar açısından bkz Egemen Demir (n 111) 129

¹³⁵ Vatandaşlığa alınma kararının geri alınması hakkında bkz Turhan and Tanrıbilir (n 1) 105; Doğan (n 1) 207-208; Özbek (n 103) 164 vd; Erdem (n 4) 290; Egemen Demir (n 111) 155 vd; Tanrıbilir, ‘Tasarı Vatandaşlığın Kaybı’ (n 122) 55; Alibaba (n 133) 56; Tarman (n 4) 1080.

karar tarihinden itibaren hükümsüz hale gelir". Geri alma kararının geçmişe dönük etki doğuracağı dikkate alındığında bu sonucun hukuki istikrar ve hukuk güvenliği açısından sorun yaratmaya elverişli olduğu ortadadır¹³⁶. Bu sebeplerle, soybağının ortadan kalkması sebebiyle Türk vatandaşlığının kaybı sonucunu elde etmek için iptal veya geri alma yoluna gidilmesinin mümkün olmadığı kanaatindeyiz.

Türk hukukunda, soybağının ortadan kalkması neticesinde ilgilinin soybağı yoluyla kazanmış olduğu Türk vatandaşlığının da kaybı sonucunun doğmasının istenmesi durumunda iki hususa dikkat edilmesi gerekmektedir. İlk olarak, kanunilik prensibinden hareketle, bu vatandaşlık kaybı halinin açık bir şekilde kanunda yer alması gerekir. İkinci olarak, bu olasılıkta vatandaşlığın kaybı yolu, Türk vatandaşlığına alınma kararının iptali, geri alınması veya Türk vatandaşlığının kaybettirilmesi olmamalıdır. Kanunen kazanılmış olan Türk vatandaşlığının, sonradan hukuki şartlarının mevcut olmadığına ortaya çıkması sebebiyle (soybağının sonradan ortadan kalkması) kanunen vatandaşlığın kaybı şeklinde ayrı bir olasılık TVK'da açıkça yer almalıdır. Ancak, bu durumda dahi Türk vatandaşlığının kaybı sonucunun doğabilmesi için kanaatimizce bazı şartların aranması gerekir.

Bu şartlardan ilki, ilgilinin bu sebeple vatansız kalmayacak olmasıdır. Bilindiği gibi herkesin bir vatandaşlığı olmalıdır ilkesinden hareketle vatansızlığın önlenmesine yönelik yaklaşım TVK'da da benimsenmiştir¹³⁷. Ayrıca, birçok uluslararası sözleşme vatansızlığın önlenmesine yönelik düzenlemeler getirmektedir. Bu uluslararası sözleşmelerin başında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si m.15, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme m.7 ve 8, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi¹³⁸ m.4 ve Birleşmiş Milletler Vatansızlığın Azaltılmasına Dair Sözleşme gelmektedir.

İkinci şart ise, Avrupa vatandaşlık sözleşmesi ve Fransız hukukunda da arandığı üzere, vatandaşlığın kaybı sonucu doğmasının belirli bir süre ile sınırlanmasıdır. Bu şartın temel gerekçesi, belirli bir süre bir devletin vatandaşı olarak kabul edilmiş ve vatandaş olarak hayatını sürdürmüş bir kişinin sonradan ve geçmişe dönük olarak vatandaşlığını kaybetmesinin hukuki açıdan yaratacağı belirsizliklerin ve ilgili kişi açısından sebep olacağı olumsuzlukların engellenmesi fikrine dayanmaktadır. Soybağının ortadan kalkmasının vatandaşlığın kaybı sonucu doğurmasında süre sınırlaması açısından Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Fransız hukukundaki düzenlemelere yukarıda yer vermiştik. İlave olarak, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 9 Aralık 2009 tarihli CM/Rec(2009)13 sayılı Çocukların Vatandaşlığı

136 Ayrıca bkz Güngör (n 1) 68.

137 Turhan and Tanrıbilir (n 1) 30; Doğan (n 1) 29; Vahit Doğan, 'Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı – Avrupa Topluluğu Hukuku Açısından Bir Değerlendirme – Türkiye'nin Avrupa Topluluğuna Katılım Süreci', in *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler* (TBB Yayınları 2009) 149. Ayrıca bkz Aybay (n 11) 56.

138 Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi hakkında ayrıca bkz Tanrıbilir, 'Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Tasarı' (n 100) 100; Tanrıbilir, 'Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku' (n 98) 795; Güngör, 'Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi' (n 98) 234; Özbek (n 103) 38.

Hakkında Tavsiye Kararı'ndan da bahsetmek faydalı olacaktır¹³⁹. Bu tavsiye kararında öncelikle çocukların vatansızlığının önlenmesi amacı açık bir şekilde belirtilmiştir. Tavsiye kararında yer alan çocukların vatandaşlığı hakkında 18. prensipte ise belirli bir süre boyunca ve iyiniyetli olarak vatandaş olarak muamele görmüş çocukların sonradan vatandaşlık kazanmamış oldukları açıklanmamalıdır denilmektedir. Tavsiye kararının açıklayıcı metninde Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi m.7 fıkra 1 (f) bendinde öngörülmüş olan yaş sınırı açısından da dikkat çeken değerlendirmeler yapılmıştır¹⁴⁰. Açıklayıcı metinde, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi madde 7 fıkra 1 (f) bendinde belirtilen yaş sınırı açısından ciddi kuşuların meydana geldiği belirtilmiş, belirli bir süre boyunca ve hukuka uygun olarak vatandaş olarak kabul edilen çocuğun sonradan vatandaşlığını kaybetmesinin yerindeliliğinin tartışılabileceği belirtilmiştir. Açıklayıcı metinde vurgulandığı üzere, bu durum, özellikle, çocuğun vatandaşlığının vatandaş olduğu devletin mevzuatı uyarınca yetkili makam kararı ile vatandaşlık kazanılması için öngörülmüş olan ikamet süresinden uzun bir süre devam etmiş olması halinde söz konusu olacaktır. Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi m.6 fıkra 3 uyarınca, bu süre on yılı aşamaz. Ayrıca, çocuğun menfaatini gözeterek yaklaşımdan hareketle bu zaman sınırının daha da kısa tutulabileceği belirtilmektedir¹⁴¹.

Kanaatimizce, yeni bir düzenleme yapılacaksa da bu düzenleme Türk vatandaşlığının kaybı şeklinde değil, herhangi bir kaybın söz konusu olmadığı açıkça belirtildiği bir düzenleme şeklinde olmalıdır. Yukarıda belirttiğimiz gibi, kanun koyucu bu durumu bir vatandaşlığın kaybı hali olarak öngörmemiştir. Ayrıca, evlat edinme açısından yaptığımız açıklamalarda da görüldüğü gibi, evlat edinmenin sona ermesi halinde Türk vatandaşlığının etkilenmeyeceğinin kabul edilmiş olması Türk vatandaşlık hukukunda benimsenen yaklaşımı ortaya koymaktadır. Benzer bir yaklaşımın, vatandaşlığın kendiliğinden kazanılma hali olan soybağı yoluyla kazanılan Türk vatandaşlığı açısından benimsenmemesi için herhangi bir sebep bulunmamaktadır ve hatta evleviyetle benimsenmesi gerekmektedir. Bu çözüm hem hukuk düzeninin genel menfaatine hem ilgilinin özel menfaatine uygun düşecektir. Vatandaşlık gibi, kişi ile devlet arasında hukuki bağı tesis eden bir alanda, belirsizliklerin ortadan kaldırılması, hukuki istikrarın sağlanması ve korunması son derece önemlidir. Tanrıbilir'in de belirttiği gibi "*vatandaşlık kişi ile devlet arasında sürekli bir bağdır ve bu bağın her an sona erdirilebilir olması hukuki güvenlik açısından sakıncalar doğurabilir*"¹⁴². Doğumdan itibaren Türk vatandaşı olarak kabul edilen ve hayatını bu şekilde sürdürmüş olan bir kişinin kendisine vatandaşlığını kazandıran kişi ile arasındaki soybağının sonradan ortadan kalkması neticesinde vatandaşlığını kaybetmesinin o kişi açısından olumsuz sonuçlar yaratacağı ve hukuki istikrarı zedeleyeceği açıktır.

139 <search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016805cff3b> Erişim Tarihi 27 July 2021.

140 Recommendation CM/Rec(2009)13, Explanatory Memorandum 30 <rm.coe.int/16807096bf> Erişim Tarihi 27 July 2021.

141 Explanatory Memorandum (n 139) 30.

142 Tanrıbilir, 'Tasarı Vatandaşlığın Kaybı' (n 122) 55.

Ayrıca, yukarıda soybağının ortadan kalkmasının TMK açısından etkilerini incelediğimiz bölümde, bu etkinin geriye dönük bir etki olduğu belirtilmişti. Ancak, bu geçmişe dönük etkinin özel hukuk alanında gerçekleştiği hatırlanmalıdır. Soybağının ortadan kalkmasının vatandaşlık hukuku alanında yaratacağı etkinin de geçmişe dönük etki olması zorunluluğu bulunmamaktadır. Vatandaşlık hukuku açısından değerlendirildiğinde aile hukuku alanından farklılaşan menfaatler gündeme gelmektedir. Bu sebeplerle, özel hukuk alanındaki etkinin aynı şekilde vatandaşlık hukuku alanında doğması gibi bir zorunluluğun olmadığı kanaatindeyiz. Örneğin, doktrinde bazı yazarların savunduğu üzere evlat edinmenin sona ermesi özel hukuk alanında geçmişe dönük etki doğuracakken, evlat edinilen evlat edinme yoluyla kazandığı Türk vatandaşlığını muhafaza etmektedir. Bu durum, soybağı açısından benimsediğimiz görüşü destekler niteliktedir.

Ancak, evlat edinmenin sona ermesinde vatandaşlığın etkilenmeyeceği yönünde Yönetmelik'te yer alan açıklayıcı hükmün bir benzerinin soybağı yoluyla kazanılan vatandaşlık açısından getirilmemiş olması bir hukuki belirsizlik yaratmaktadır. Sonuç itibariyle, belirtmiş olduğumuz sebeplerle, soybağının sonradan ortadan kalkması Türk vatandaşlığının kaybı şeklinde bir etki doğurmamalıdır. İlgili kişi doğumla ve doğum tarihinden itibaren kazandığı Türk vatandaşlığını muhafaza etmelidir. Evlat edinmenin sona ermesinde olduğu gibi, bu yönde açıklayıcı bir düzenlemenin Yönetmeliğe eklenmesi hukuki öngörülebilirliği sağlamak açısından yerinde ve faydalı olacaktır.

V. Sonuç

Türk vatandaşlık hukukunda doğum ile kazanılan vatandaşlıkta soybağı esası temel yol olarak kabul edilmiştir. Çalışmamız kapsamında, kişinin soybağı esasıyla Türk vatandaşlığını kazanmasından sonra, bu vatandaşlığın kazanılmasına esas teşkil eden soybağı ilişkisinin ortadan kalkmasının ilginin Türk vatandaşlığı üzerindeki olası etkileri incelenmiştir. Bu erevede, Türk vatandaşlık hukukundaki soybağı esası, tarihsel perspektif ve yürürlükteki mevzuatımız uyarınca ortaya konulmuştur. Soybağı yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması Anayasal güvence altına alınmiştir. Bu yolla kazanılan vatandaşlık kanun gereği, kendiliğinden kazanılır ve doğum anından itibaren hüküm ifade eder.

TVK m.7 fıkra 3 uyarınca evlilik birliği dışında doğan ocuğun Türk vatandaşı baba dolayısıyla Türk vatandaşlığı kazanmasında cevap aradığımız sorulardan bir tanesi babanın hangi anda Türk vatandaşı olması gerektiğidir. Acaba babanın sadece doğum anında Türk vatandaşı olması yeterli midir, yoksa soybağının hukuken kurulması anında da Türk vatandaşlığına sahip olması mı gerekir? Bu soru hakkında ne TVK'da ne de Yönetmelik'te açık bir cevap bulunmamaktadır. Ancak, kanaatimizce doğum anında babanın Türk vatandaşı olması yeterli kabul edilmelidir. Soybağı yoluyla vatandaşlık

kazanılmasında Yönetmelik m.7 fıkra 1’de yer alan “yapılan bildirim üzerine doğumdan itibaren Türk vatandaşlığı kazanılır” şeklindeki düzenleme de incelenmiştir. Kanaatimizce, vatandaşlığın soybağı yoluyla kendiliğinden kazanılmasına ilave bir bildirim şartı bağlandığı şeklinde yorumlanmaya elverişli bu düzenleme çelişki yaratmaktadır ve kanunilik ilkesine aykırıdır. Bu sebeplerle, ifadenin düzeltilmesi gerekmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde soybağı yoluyla Türk vatandaşlığının kazanılması açısından özel durumlar olarak adlandırdığımız saklı nüfus ve on sekiz yaşından sonra yurt dışından yapılan bildirimlerle ilişkin düzenlemeler de incelenmiştir. Bu kapsamda, saklı nüfusa ilişkin Ek Madde 1 düzenlemesi ele alınmış, yarattığı çelişkiler ve hukuki sorunlar açıklanmıştır. Kanaatimizce, bu madde doğumla kendiliğinden kazanılmış olan vatandaşlığın aile kütüğüne tescili amacını açıkça ortaya koyacak şekilde tekrar kaleme alınmalıdır. On sekiz yaşından sonra yurt dışından yapılan bildirimlerle ilişkin Yönetmelik m.8 ve 10 arasındaki düzenlemelerde söz konusu olan bu bildirimde bulunan kişinin aile kütüğüne tescil edilmesi talebidir. Kanaatimizce, bu düzenlemeler başvuru sahibinin Türk vatandaşlığını kazanmasına ilişkin yetkili makam tarafından bir karar alınması şeklinde yorumlanmamalıdır.

Türk vatandaşlık hukuku açısından yaptığımız bu incelemede, TMK uyarınca soybağının ortadan kalkması halleri kısaca incelenmiştir. Bu inceleme neticesinde, soybağının ortadan kalkmasının özel hukuk alanında geçmişe dönük etki doğurduğu tespit edilmiştir. Söz konusu geçmişe dönük etkinin vatandaşlık hukuku alanında da aynı şekilde sonuç doğurması zorunluluğu bulunmamaktadır.

Soybağının ortadan kalkmasının vatandaşlık üzerindeki olası etkilerine ilişkin değerlendirmelerimizde, Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi, İsviçre ve Fransız hukukundaki düzenlemeler de incelenmiştir. Bu üç düzenlemede de çalışmamızın temelini oluşturan durumun, farklı şartlara bağlı olarak, bir vatandaşlığın kaybı hali olarak yer aldığı gözlemlenmiştir.

Çalışmamızın devamında, soybağının ortadan kalkmasının Türk vatandaşlığı üzerindeki olası etkileri yürürlükteki mevzuatımız ve doktrindeki görüşler çerçevesinde incelenmiş, kanun koyucunun yaklaşımına ışık tutması adına evlat edinmenin sona ermesinin vatandaşlık üzerindeki etkileri belirtilmiş ve son olarak kendi görüşümüz açıklanmıştır. İlk olarak, ne TVK’da ne Yönetmelik’te soybağının ortadan kalkmasının vatandaşlık üzerinde olumlu veya olumsuz etki doğurması hakkında düzenleme yer almaktadır. Evlat edinme yoluyla vatandaşlığın kazanılmasında ise, evlatlık ilişkisi herhangi bir şekilde sona ermesine rağmen evlat edinilenin Türk vatandaşlığını muhafaza edeceğine yönelik bir açıklayıcı hüküm Yönetmelik’te yer almaktadır. Bu hüküm, Türk vatandaşlığının devamlılığının sağlanmasının amaçlandığı şeklinde yorumlanmalıdır. Kanaatimizce, yürürlükteki mevzuatımız uyarınca, kendisine Türk vatandaşlığını kazandıran kişi ile

arasındaki soybağı ortadan kalkmasına rağmen ilgili kişi Türk vatandaşlığını muhafaza etmelidir. Bu görüşümüzün temel dayanağı kanunilik ilkesidir. Ayrıca, soybağı yoluyla kazanılan vatandaşlık kendiliğinden kazanılmaktadır. Bu kazanıma ilişkin bir yetkili makam kararı bulunmadığı için, iptal edilecek veya geri alınacak bir karar mevcut değildir. Buna mukabil, eğer soybağının ortadan kalkması neticesinde ilgilinin Türk vatandaşlığının kaybı sonucunun doğması kanun koyucu tarafından istenirse, bu sonucun kanunilik ilkesi gereğince açık bir şekilde ve bir kanunen (*de lege*) kayıp hali olarak TVK'da yer alması gerekir. İlaveten, bunun için ilgilinin vatansız kalmaması şartı aranmalı ve bu sonucun doğması belli bir süre (yaş sınırı) ile sınırlanmalıdır.

Kanaatimizce, Türk vatandaşlık hukuku sistematiği içerisinde yeni bir düzenleme yapılacaksa, bu düzenleme ilgilinin vatandaşlığını muhafaza etmesi yönünde olmalıdır. Evlat edinme aısından benimsenen yaklaşımın soybağı yoluyla kazanılan vatandaşlık aısından benimsenmemesi için geçerli bir sebep bulunmamaktadır. Hatta, evleviyetle ilgilinin soybağı yoluyla kazandığı Türk vatandaşlığını muhafaza etmesi gerektiği söylenebilir. Bu çözüm belirsizliklerin önüne geçilmesini ve hukuki istikrarını sağlanmasını temin edecektir.

Bu açıklamalardan hareketle, evlat edinmenin sona ermesinde vatandaşlığın sona ermeyeceğine ilişkin açıklayıcı hükme benzer şekilde, soybağının sonradan ortadan kalkmasının ilgilinin Türk vatandaşlığı üzerinde herhangi bir etki doğurmayacağına ilişkin bir hükmün Yönetmeliğe eklenmesi hukuki öngörülebilirliği sağlamak adına yerinde ve faydalı olacaktır.

Teşekkür: Bu çalışma kapsamında değerli görüşlerini ve yorumlarını benimle paylaşan ve akademik çalışmalarımı da zaman bana desteğini sunan Prof. Dr. Zeynep Derya Tarman'a, aile hukukuna ilişkin görüşlerini paylaşan Dr. Öğr. Üyesi Işık Öny'a ve yorumları için Ar. Gör. Meltem Ece Oba'ya teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, bu çalışmanın kaynakça araştırmasındaki yardımlarından ötürü öğrenci asistanlarım Merve Demirkaya ve İrem Sabuncu'ya teşekkür ederim.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Acknowledgement: I would like to thank Prof. Dr. Zeynep Derya Tarman who shared her valuable views and comments with me within the scope of this study and who always supports me in my academic activities; Asst. Prof. Dr. Işık Öny who shared his views on family law with me; and Res. Asst. Meltem Ece Oba for her comments. I would also like to thank my student assistants Merve Demirkaya and İrem Sabuncu for their assistance in the bibliography research of this study.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Bibliyografya/Bibliography

Akıntürk T and Ateş Karaman D, *Aile Hukuku* (17th edn, Beta 2015).

Alibaba A, 'Türk Vatandaşlığının İrade Dışı Kaybı ve İnsan Hakları' in Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz and Lale Ayhan İzmirlı (eds), *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu* (Savaş 2019) 39-60.

- Aybay R, *Vatandaşlık Hukuku* (1st edn, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları 2004).
- Aygül M, 'Evlad Edinme Yolu İle Vatandaşlığın Kaybedilmesi ve Kazanılması' (2012) 99 TBB Dergisi 45-80.
- Çağlayan Aygün G, 'Türk Medeni Kanunu'na Göre Evlatlık İlişkinin Kaldırılması' (2019) 5(2) Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 407-431.
- Çelikel A and Erdem B B, *Milletlerarası Özel Hukuk* (16th edn, Beta 2020).
- Dapples A, *Abrégé de droit civil, Bölüm 11, La nationalité suisse* (4th edn, Schulthess 2020) 731-750.
- Dardağan Kibar G E, Türk Vatandaşlık Mevzuatı ve Güncel Gelişmeler Işığında Vatandaşlığın Kanuniliği İlkesi' in Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz, Lale Ayhan İzmirli (eds), *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu* (Savaş 2019) 3-16.
- De Groot GR, 'The European Convention on Nationality: A Step towards a Ius Commune in the Field of Nationality Law' (2000) 7 Maastricht J Eur & Comp L 117-157.
- Doğan V, 'Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı – Avrupa Topluluğu Hukuku Açısından Bir Değerlendirme – Türkiye'nin Avrupa Topluluğuna Katılım Süreci', *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler* (TBB Yayınları 2009) 139-155.
- Doğan V, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (13th edn, Savaş Yayınevi 2016).
- Dural M, Ögüz T and Gümüş M A, *Aile Hukuku* (14th edn, Filiz Kitabevi 2019).
- Egemen Demir I, 'İdare Hukuku İlkeleri Çerçevesinde Türk Vatandaşlığına Alınma Kararının İptali ve Geri Alınması Kavramları' (2018) 139 Türkiye Barolar Birliği Dergisi 129-164.
- Erdem B B, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (5th edn, Beta 2016).
- Erkan M, 'Türk Vatandaşlığı Kanununda 7039 Sayılı Kanun İle Yapılan Değişikliklerin İncelenmesi' (2019) 39(2) PPIL 1-32.
- Erten R, 'Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı'nın Türk Vatandaşlığının Kazanılmasına İlişkin Hükümleri Hakkında Değerlendirmeler' (2008) 4 Ankara Barosu Dergisi 36-61.
- Erten R, '5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununa Göre Türk Vatandaşlığının Kazanılması', *Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan Cilt I* (Turhan Kitabevi 2010) 917-960.
- Giray F K, '5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu Hakkında Değerlendirme' (2011) 8 (1) Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (Prof. Dr. Ata Sakmar'a Armağan) 381-402.
- Gutzwiller C, *Droit de la nationalité suisse* (1st edn, Schulthess 2016).
- Güner C, 'Türk Vatandaşlığını Kazanma Kararının İptaline İlişkin Düzenlemeye Eleştirel Bir Bakış', in Vahit Doğan, Alper Çağrı Yılmaz and Lale Ayhan İzmirli (eds), *Milletlerarası Özel Hukukta Güncel Meseleler Sempozyumu* (Savaş 2019) 61-94.
- Güngör G, *Tâbiyet Hukuku* (7th, Yetkin 2019).
- Güngör G, 'Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi' (1997-98) 17-18 MHB 229-250.
- Güven P, 'Türk Vatandaşlığının Doğumla Kazanılması – Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Konunun Değerlendirilmesi' in Vahit Doğan, Feriha Bilge Tanrıbilir and Banu Şit (eds), *Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı Sempozyum (29 Şubat 2008)* (Seçkin 2008) 119-140.
- Hatemi H, *Aile Hukuku* (8th edn, 12 Levha 2020).
- Jault-Seseke F, Corneloup S. and Barbou des Places S, *Droit de la nationalité et des étrangers* (1st edn, PUF 2015).
- Lagarde P, *Nationalité, Répertoire de droit international* (Dalloz 2013).

Nomer E, *Türk Vatandaşlık Hukuku* (26th edn, Filiz 2019).

Nomer E, *Devletler Hususi Hukuku* (22nd edn, Beta 2017).

Öktem Çevik S, 'Çocuğun Anne ve/veya Babası Haricindeki Kişilerin Nüfus Siciline Kaydedilmesinden Doğan Sorunların Değerlendirilmesi' (2016) 22(3) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Hukuk Araştırmaları Dergisi (Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan) 2105-2130.

Özbek N, *Türk Vatandaşlık Hukukunda İlgilinin İstemi Gerekmeksizin Türk Vatandaşlığıyla İlişkisinin Kesilmesi* (1st edn, Yetkin Yayınları 2019).

Pekcanitez H and Yeşilırmak A, *Pekcanitez Usul Medeni Usul Hukuku* (On İki Levha 2017).

Scharer R, 'The European Convention on Nationality' (1997) 40 German YB Int'l L 438-459.

Şanlı C, Esen E and Ataman-Figanmeşe İ, *Milletlerarası Özel Hukuk* (9th edn, Beta 2021).

Tanrıbilir F B, 'Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Hukuku' (2002) 22 MHB 791-818.

Tanrıbilir F B, 'Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısının Vatandaşlığın Kaybına İlişkin Hükümleri' (2008) 76 TBB Dergisi 27-63.

Tanrıbilir F B, 'Avrupa Vatandaşlık Sözleşmesi ve Türk Vatandaşlığı Kanunu Tasarısı', in *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler* (TBB Yayınları 2009) 96-113.

Tarman Z D, '29.5.2009 Tarihli ve 5901 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na Göre Vatandaşlığın Kazanılması, Kaybı ve Çok Vatandaşlılık', in *Tuğrul Arat'a Armağan* (Yetkin 2012) 1063-1085.

Tiryakioğlu B, 'Yeni Türk Vatandaşlığı Kanunu'nun Eleştirel Analizi', in *Vatandaşlık, Göç, Mülteci ve Yabancılar Hukukundaki Güncel Gelişmeler* (TBB Yayınları 2009) 24-66.

Turhan T and Tanrıbilir F B, *Vatandaşlık Hukuku* (1st edn, Yetkin 2010).

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, 9 Aralık 2009 tarihli CM/Rec(2009)13 sayılı Çocukların Vatandaşlığı Hakkında Tavsiye Kararı.

